

KONCEPCE ROZVOJE AGROTURISTIKY S VYUŽITÍM PŘÍRODNÍHO BOHATSTVÍ ÚSTECKÉHO KRAJE

Analytická část

ZPRACOVÁNO

Regionální rozvojová agentura Ústeckého kraje, a.s.
Velká Hradební 3118/45, 400 02 Ústí nad Labem
Tel.: 476 206 536, Fax: 476 706 331
E-mail: ra@rra.cz, Web: <http://www.rra.cz>

ve spolupráci s

DELITEUS

Svaz cestovního ruchu

Obsah	1
1. Úvod	3
1.1. Vymezení zájmového území.....	3
1.2. Definice pojmů.....	4
1.3. Předpoklady rozvoje agroturistiky.....	6
1.4. Negativní aspekty agroturistiky.....	9
1.5. Počátky agroturistiky a vývojové změny na českém venkově.....	9
2. Geografický popis kraje.....	12
2.1. Geografický popis agroturistických regionů.....	12
2.2. Celkové zhodnocení	16
3. Podmínky pro rozvoj agroturistiky v Ústeckém kraji	18
3.1. Územní specifika Ústeckého kraje z pohledu agroturistiky	18
3.2. Přehled provozoven agroturistiky v Ústeckém kraji.....	33
3.3. Územní diferenciací potenciálu Ústeckého kraje pro rozvoj agroturistiky	34
3.4. Doplnkové formy cestovního ruchu v Ústeckém kraji	35
4. Návštěvnost a způsob propagace agroturistiky	38
4.1. Návštěvníci	38
4.2. Cílové skupiny	39
4.3. Cílové skupiny v agroturistice	40
5. Produkty agroturistiky.....	43
5.1. Hlavní produkt – ubytování	43
5.2. Ubytovací standardy.....	43
5.3. Doprovodné programy.....	44
6. Analýza propagace agroturistiky v Ústeckém kraji.....	46
7. Analýza konkurenceschopnosti Ústeckého kraje v oblasti agroturistiky.....	48
7.1. Konkurenceschopnost ve srovnání s okolními kraji	48
7.2. Shrnutí.....	51
8. Organizace v agroturistice v České republice	52
9. Závěrečné zhodnocení	54
9.1. Analytické shrnutí	54
Použitá literatura	57

Příloha č. 1 – Přehled poskytovatelů

1. Úvod

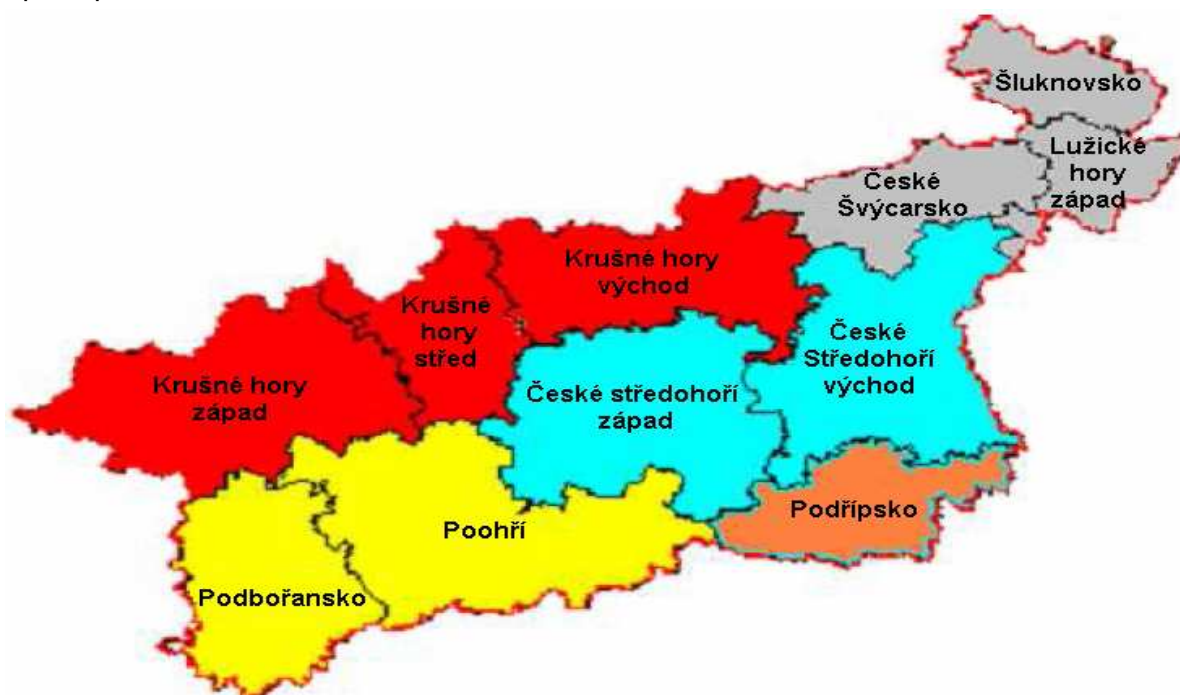
Analýza podmínek pro rozvoj agroturistiky v Ústeckém kraji byla zadána Ústeckým krajem v říjnu 2007. Cílem analýzy je prvotní screening a vyhodnocení různých složek potenciálu pro rozvoj této formy cestovního ruchu v Ústeckém kraji jako celku i diferenciací potenciálu v jednotlivých částech kraje. Analýza navazuje na další studie a koncepční materiály, které má Ústecký kraj zpracované, především na Strategii rozvoje venkovských oblastí Ústeckého kraje (2003, zpracovatel Agentura regionálního rozvoje Euroregionu Labe) a Strategii rozvoje cestovního ruchu v Ústeckém kraji (2003, zpracovatel DHV CR).

1.1. Vymezení zájmového území

Objektem analýzy je území Ústeckého kraje, které je pro účely analýzy vnitřní diferenciací potenciálu pro rozvoj agroturistiky rozděleno do 5 regionů. Toto členění vychází z regionalizace Ústeckého kraje pro účely cestovního ruchu ve zmíněné Strategii rozvoje cestovního ruchu v Ústeckém kraji. Ta vymezuje 11 oblastí, které však slučuje pouze do 3 regionů, které byly následně použity jako marketingové turistické oblasti, s nimiž pracuje státní agentura CzechTourism. Pro účely Analýzy podmínek pro rozvoj agroturistiky však bylo uvedeny 11 oblastí zadavatelem sloučeno do zmíněných 5 regionů, a to takto:

- Krušné hory (oblasti Krušné hory západ, Krušné hory střed, Krušné hory východ včetně pánevních oblastí),
- České středohoří (oblasti České středohoří západ, České středohoří východ),
- Podřipsko,
- Děčínsko a Šluknovsko (České Švýcarsko, Šluknovsko, Lužické hory západ),
- Žatecko (Podbořansko, Poohří).

Vymezení regionů ukazuje obrázek (upraven podle zadání zakázky), podrobněji pak také mapová příloha.

Rozdělení Ústeckého kraje do turistických regionů je využito v řadě následujících kapitol, zejména v kapitole B. a kapitole C.3.

1.2. Definice pojmů

Předmětem analýzy je odvětví agroturistiky, pro které je příznačná multidisciplinarita a průřezovost, resp. pozice na rozhraní několika jiných odvětví, resp. regionálně-rozvojových témat. Každé z těchto témat se agroturistiky dotýká a nahlíží na ni odlišným způsobem, jak je uvedeno v následujících odrážkách (zčásti podle Pásková-Zelenka, 2002, a podle materiálů agentury CzechTourism):

- Cestovní ruch – agroturistika je jednou z forem cestovního ruchu vymezených na základě motivace jejích účastníků. Agroturistika má, stejně jako jakákoli jiná forma cestovního ruchu, specifické lokalizační, selektivní i realizační rozvojové předpoklady (viz kapitola A.3).
- Zemědělství – agroturistika je doplňkovým odvětvím zemědělské výroby, které umožňuje při minimálním růstu nákladů zvýšit příjmy podnikatelů v zemědělství, a zejména pro drobné zemědělce tak představuje prostor pro navazující podnikatelské aktivity. Je také alternativou při restrukturalizaci sektoru zemědělství.
- Rozvoj venkova – agroturistika je jedním z nemnoha odvětví, pro které má venkov výrazně lepší rozvojové podmínky než město, a může se tudíž v některých případech stát významným, nebo dokonce rozhodujícím odvětvím z hlediska zaměstnanosti a rozvoje venkovských obcí a regionů.
- Životní prostředí a ochrana přírody a krajiny – v chráněných územích a oblastech se zachovalým životním prostředím představuje agroturistika relativně málo konfliktní aktivitu a vhodnou alternativu ekonomického rozvoje, který je při dodržení základních pravidel v souladu s požadavky ochrany přírody a krajiny a principem udržitelného rozvoje. Těmto principům se ještě více blíží ekoagroturistika.

Pojem „agroturistika“ bývá v různých studiích, koncepcích, odborných encyklopediích, ale také v propagačních materiálech často vnímán odlišně. Příznačné je častý významový překryv s příbuznými formami cestovního ruchu, zejména s venkovskou turistikou a ekoagroturistikou, případně ekoturistikou.

Teoretický přístup

„Akademický“ přístup vymezuje agroturistiku obvykle úžeji. Materiály státní agentury CzechTourism definují agroturistiku jako specifickou formu venkovské turistiky s bezprostředním vztahem k využívání přírody a krajiny venkova, k zemědělským pracím nebo usedlostem (budovám) se zemědělskou funkcí, která je provozována podnikateli v zemědělské prvovýrobě jako vedlejší doplňková činnost sloužící k získání dodatečných finančních prostředků s tím, že zemědělská činnost je dominantní. Ekoagroturistika je podle stejných dokumentů rovněž specifickou formou venkovské turistiky. Od agroturistiky se liší jen několika atributy – je provozována na ekologických farmách provozujících alternativní

zemědělství. Venkovská turistika je tedy v tomto pojetí širším pojmem, jehož podmnožinou je agroturistika, v rámci níž lze opět jako podmnožinu definovat ekoagroturistiku.

V podobném duchu definují uvedenou trojici forem cestovního ruchu také Pásková-Zelenka (2002). Agroturistiku (resp. správněji agroturismus) definují jako „turistické nebo rekreační pobyty na venkově na rodinných farmách, jejichž hlavní náplní je poznávání alternativního způsobu života v blízkém kontaktu s přírodou, přímá účast na zemědělských činnostech, aktivní odpočinek, pěší turistika, cykloturistika, poznávání původních technik výroby potravin, jízda na koni, chov hospodářských zvířat, krocení zvířat apod.“ Ekoagroturistika (resp. ekoagroturismus) je stejným zdrojem definována jako „forma cestovního ruchu, jejíž účastníci jsou motivováni pobytem na rodinných farmách zabývajících se alternativním zemědělstvím“. Ekoturistika se v tomto pojetí blíží šetrné pěší nebo přírodně-poznávací turistice – je definována jako forma cestovního ruchu, která využívá přírodu a krajinu tak, že její zpětný dopad na ekosystémy je minimální a dlouhodobě udržitelný. Na rozdíl od (eko-)agroturistiky zde chybí vazba na zemědělskou výrobu a na venkov jako kulturní krajinu.

Také publikace od Čertíka a kol. (2000) nahlíží na venkovskou turistiku jako na relativně široce vymezenou formu rekreačního cestovního ruchu, pro niž je příznačný pobyt ve venkovském prostředí a snaha účastníků maximálně pobývat ve volné přírodě. Agroturistika je opět chápána jako specifická forma venkovské turistiky, při které dochází ke spojení práce agropodnikatelů a zemědělských podniků s rekreačními aktivitami turistů, přičemž ekoagroturistika je ještě konkrétněji vymezenou formou s pobyty na zemědělských usedlostech a farmách, které se zabývají ekologicky vedeným zemědělstvím a poskytují účastníkům takto vypěstované potraviny.

Pragmatický přístup uplatněný v rámci analýzy

V „aplikovaných“ dokumentech a podkladech mívá pojem agroturistika mnohem širší význam. Často bývá používán dokonce jako synonymum venkovské turistiky, čímž oba pojmy splývají. Pojem agroturistika se užívá spíše v propagačních materiálech a na webových stránkách jednotlivých provozovatelů, protože bývá bližší a srozumitelnější vnímání veřejnosti. Pojem venkovská turistika užívají především sdružení provozovatelů nebo oficiálnější propagační materiály. Pojem ekoturistika či ekoagroturistika se v aplikovaném významu prakticky shoduje s významem „akademickým“ a představuje tedy formu cestovního ruchu vázanou na ekologické zemědělství.

Pro potřeby Analýzy podmínek pro rozvoj agroturistiky v Ústeckém kraji jsou uvedené pojmy používány právě v tomto aplikovaném (pragmatickém) smyslu, tzn. agroturistika je chápána v širším významu. Předmětem analýzy je tedy široké spektrum aktivit v cestovním ruchu vázaných na zemědělskou výrobu, venkovskou krajinu nebo venkovské budovy. Tyto aktivity však nemusí být provozované podnikateli v zemědělské výrobě ani zemědělská výroba nemusí být dominantní aktivitou.

Do venkovského cestovního ruchu lze volně zařadit také další formu cestovního ruchu: chataření a chalupaření. Tato specifická forma cestovního ruchu má řadu atributů shodných s venkovskou turistikou, zejména rekreační charakter a pobyt na venkově a v přírodě. Chataření a chalupaření má však na danou lokalitu zcela odlišné dopady – jedná se spíše o dočasné či druhé bydlení. Objekty, v nichž se tento cestovní ruch odbývá, jsou přímo vlastněny účastníky cestovního ruchu a ti proto mají jiné motivy a zájmy, jiný objem a

strukturu využívání místních služeb atd. Prakticky vůbec nestimulují v daném místě zaměstnanost v cestovním ruchu, na druhé straně se dlouhodobě podílejí na formování sociálního a kulturního prostředí dané lokality. Z těchto důvodů není chataření a chalupaření předmětem zájmu této studie.

1.3. Předpoklady rozvoje agroturistiky

Předpoklady pro rozvoj jakékoli formy cestovního ruchu lze rozdělit do několika kategorií (použité definice vycházejí z publikace Pásková-Zelenka, 2002):

- lokalizační předpoklady zahrnující přírodní a kulturně-municipální předpoklady (atraktivita, atrakce a instituce místní státní správy a samosprávy),
- selektivní předpoklady zahrnující demografické, politické, sociologické, urbanizační, environmentální a personální předpoklady (struktura obyvatel, politická stabilita, profesionalita zaměstnanců v cestovním ruchu, styl života atd.), tedy obecné prostředí destinace i zdrojových oblastí pro aktivity nejen v oblasti cestovního ruchu,
- realizační předpoklady zahrnující vybavenost komunikačními sítěmi, další infrastrukturou a službami.

Charakteristika předpokladů pro rozvoj agroturistiky jako formy cestovního ruchu obecně (tedy nejen v Ústeckém kraji) je obsažena v následujících podkapitolách. Některé informace jsou převzaty z publikací Čertík, M. a kol. (2000), Pásková–Zelenka (2002) a materiálů státní agentury CzechTourism.

Lokalizační předpoklady

Lokalizační faktory pro rozvoj agroturistiky se poněkud odlišují od lokalizačních faktorů, které podmiňují rozvoj „tradičních“ forem cestovního ruchu jako je poznávací, sportovně-rekreační nebo pěší turistika. Agroturistika totiž nevyžaduje přítomnost většího počtu atraktivit a atrakcí¹ jako jsou památky, jeskyně, rybníky, akvaparky apod. Všechny obvyklé atraktivity a atrakce působí v případě agroturistiky pouze jako sekundární předpoklady. Znamená to, že samy o sobě rozvoj agroturistiky nezajistí, ale jejich přítomnost může rozvoj agroturistiky podpořit.

Z lokalizačních předpokladů jsou v případě agroturistiky významné některé složky přírodního prostředí a venkova, zejména:

- přítomnost venkovských staveb, zejména v tradičním architektonickém stylu,
- rozsáhlá, málo urbanizovaná, tichá krajina,
- kulturní, společenský a materiální potenciál venkova,

---

¹ Pod pojmem „atraktivita“ se v této analýze myslí součást přírody nebo sociokulturní sféry nebo událost, která je zajímavá pro účastníky cestovního ruchu, ale existuje na cestovním ruchu nezávisle (např. hrad, kostel, jezero, jeskyně, folklorní slavnost apod.). Pojmem „atrakce“ se rozumí objekt nebo událost, která je rovněž zajímavá pro účastníky cestovního ruchu, ale byla pro účely cestovního ruchu cíleně vybudována (např. tematický park, muzeum, jarmark apod.).

- využití krajiny v souladu s „tradičním“ venkovským prostředím (nižší podíl zastavěného území, vyšší podíl lesních ploch, trvalých kultur apod.),
- přítomnost menších farem s tradiční nebo alternativní zemědělskou výrobou, navazující aktivity (tradiční řemesla apod.),
- kvalitní ovzduší, nízká hladina hluku a kvalita dalších složek životního prostředí,
- pestrost fauny a flóry,
- přítomnost místních muzeí a skanzenů,
- základní podpora ze strany místní veřejné správy.

V případě přírodního prostředí naopak prakticky nehraje roli podnebí, tvar reliéfu (agroturistika může stejně dobře existovat v horách jako v rovinatých oblastech), přítomnost vodních toků a ploch ani přítomnost solitérních přírodních atraktivit (krasových jevů, skal apod.).

Selektivní předpoklady

Obecně definované venkovské prostředí, na něž se agroturistika váže, obvykle zahrnuje několik dílčích selektivních předpokladů pro rozvoj této formy cestovního ruchu. Některé z nich se váží k prostředí (ekonomickému, demografickému, psychologickému...) na straně nabídky, jiné na straně poptávky.

Na straně nabídky hraje významnou roli především venkovský styl života. Ten lze definovat několika psychologickými a sociologickými faktory, zejména klidnějším způsobem života, intenzivnějšími osobními vazbami mezi lidmi (menší anonymita prostředí), bližším vztahem lidí k prostředí a půdě atd. V ekonomické struktuře je významná silnější pozice zemědělství (zejména extenzivního), případně dalších odvětví primárního sektoru (lesnictví, lovu, rybolovu), a větší zastoupení malých firem, mikrofirem a živností. Důležitým selektivním předpokladem pro rozvoj agroturistiky je zachovalost životního prostředí, tedy především pestrá fauna a flóra, přirozenost a původní skladba ekosystémů, nízká míra znečištění ovzduší, půd a vod a nízká hladina hluku.

Samostatným předpokladem na straně nabídky je personální zajištění služeb. Důležité je vytvoření rodinného zázemí a pocitu útulnosti. Od ubytovatelů se tedy neočekává absolutní profesionalita, která se obvykle vyznačuje i jistou mírou strohosti, odměřenosti, formálnosti a odosobnění, ale především vytvoření příjemného rodinného prostředí, k němuž naopak přispívá vřelost, neformální přístup a osobní kontakt.

Na straně nabídky služeb cestovního ruchu je v poslední době kladen čím dál větší důraz na kvalitu. S těmito požadavky souvisí klasifikace a certifikace různých skupin služeb. Tradiční klasifikace ubytovacích kapacit podle hvězdiček je stále častěji doplňována oborovými klasifikacemi a certifikacemi. V případě venkovské turistiky provádí tyto aktivity mezinárodní sdružení ECEAT (European Centre for Eco Agro Tourism; www.eceat.cz), které má pobočku i v Česku. Jak napovídá název, je sdružení zaměřené především na udržitelnou agroturistiku šetrnou k životnímu prostředí. Mezi jeho hlavní aktivity patří podpora vytváření produktů cestovního ruchu a certifikace služeb tzv. známkou kvality, ale také zpracovávání odborných studií nebo poradenství a vzdělávání. Důležitým partnerem ECEAT je Svaz venkovské turistiky (www.svazvt.cz), který sdružuje podnikatele v oblasti venkovské turistiky. Obě

organizace provádějí společně certifikaci ubytovacích zařízení do 35 osob (tzv. ubytování v soukromí) z pověření Ministerstva pro místní rozvoj podobně jako např. Klub českých turistů certifikuje turistické ubytovny. Certifikovaná ubytovací zařízení musí kromě kvality a rozsahu služeb prokázat také splnění hygienických a ekologických standardů.

Prostředí na straně poptávky lze v případě agroturistiky více než u většiny jiných forem cestovního ruchu charakterizovat tím, že je opačné ve srovnání s prostředím na straně nabídky. Poptávka po agroturistice tedy vzniká u lidí, kteří chtějí strávit volný čas v prostředí odlišném od toho, v němž trvale žijí. Účastníky cestovního ruchu v případě agroturistiky lze tedy charakterizovat těmito vlastnostmi:

- obyvatelé města žijící městským způsobem života,
- lidé pracující v jiném ekonomickém sektoru než v priméru,
- lidé žijící v oblastech s mírně nebo výrazně narušeným životním prostředím
- lidé s malými, nepravidelnými zkušenostmi s pobytem na venkově a znalostí venkovského prostředí a zemědělské výroby (platí např. pro děti).

Realizační předpoklady

Agroturistika patří mezi specifické formy cestovního ruchu také tím, že realizační předpoklady cestovního ruchu jsou v jejím případě velmi důležité a musí být vhodně „zkombinované“. Jedním ze základních předpokladů rozvoje agroturistiky je totiž existence velmi úzce definované infrastruktury, přičemž existence jiných složek infrastruktury je naopak dokonce nežádoucí.

Klíčovou složkou infrastruktury a služeb jsou v případě agroturistiky ubytovací služby, na něž jsou navázané služby doplňkové, zejména stravovací. Pro agroturistiku však nejsou vhodné všechny ubytovací služby. Publikace Čertík a kol. (2000) uvádí následující potřebnou charakteristiku ubytovacích služeb agroturistiky, resp. venkovské turistiky:

- decentralizace (větší počet menších zařízení rodinného typu, které mj. snižují zátěž přírodního i sociálního prostředí),
- malá kapacita (zpravidla do 10 lůžek u zemědělské usedlosti, chat, srubů, chalup apod. a do 50 lůžek u hotelů a penzionů, přičemž i oněch 50 lůžek je již často „nadlimitní“ počet),
- rustikální interiér i exteriér (původní nábytek ve stylových budovách, jako např. mlýny, salaše, statky, hájovny, kovárny atd.) s využitím přírodních materiálů (dřevo, kámen, kožešiny apod.),
- venkovní a interiérová zeleň (estetická i hygienická funkce),
- dostatečný prostor k pohybu.

Také stravovací služby se u agroturistických provozoven vyznačují několika příznačnými vlastnostmi. Důležitá je zejména nabídka místních gastronomických specialit nebo ještě lépe vlastních (domácích) potravinářských výrobků jako např. mléko, mléčné výrobky, víno, burčák, destiláty, zelenina, ovoce, houby, med, ořechy atd. Některé produkty se váží ke konkrétním kalendářním událostem nebo venkovským tradicím (vinobraní, dočesná chmele, zabíjačka...). V případě ekoagroturistiky jsou na potravinářské výrobky kladeny přísnější

podmínky (tradiční výrobní postup nezatěžující životní prostředí, bez využití chemických prostředků apod.).

Důležitou součástí infrastruktury pro rozvoj agroturistiky jsou také nejrozličnější tematické trasy pro nemotorovou dopravu. V případě agroturistiky jsou dobře využitelné tradiční značené i neznačené cesty pro pěší, cyklistické cesty a trasy, trasy pro běžecké lyžování i zatím méně obvyklé hippostezky, případně vodní trasy na vodních tocích, kanálech či plochách. Pro účastníky agroturistiky je přitom příznačné, že do místa pobytu velmi často cestují vlastním automobilem, zatímco pro pohyb během pobytu využívají právě pěší chůzi nebo nemotorovou dopravu.

Jak již bylo výše zmíněno, jsou některé složky infrastruktury cestovního ruchu, které v běžných podmínkách rozvoj cestovního stimuluje, v případě turistiky naopak nevhodné. Pro rozvoj agroturistiky může být nevhodná nová, „umělá“ infrastruktura, zejména pak taková, která může být lokalizována kdekoli v jiných venkovských regionech nebo dokonce ve městech. Takovou umělou infrastrukturou, resp. službami jsou například zábavní parky, akvaparky, infrastruktura pro některé zimní či adrenalinové sporty, ale také třeba hustá síť silnic apod. Při plánování rozvoje agroturistiky je tedy důležitý nejen vznik a podpora rozšiřování infrastruktury a služeb pro tuto formu cestovního ruchu, ale také omezení či zamezení vzniku některých jiných složek infrastruktury a služeb.

1.4. Negativní aspekty agroturistiky

Agroturistika je sice výhodná, účelná a společensky prospěšná aktivita, která doplňuje zemědělskou výrobu, ale mohou nastat i případy, kdy se tento vzájemně doplňující vztah mezi cestovním ruchem a zemědělstvím změní ve vztah konkurenční. Hlavní sezóna cestovního ruchu je totiž v podstatě shodná s hlavní sezónou v zemědělství (žně, senoseče), a tak dochází ke konkurenci v rozložení a využívání pracovních sil. Navíc zde existuje i konkurence z hlediska umístění volného kapitálu. Zemědělci se musí rozhodnout, zda investují do rozvoje zemědělské výroby nebo do rozvoje agroturistiky.

Mezi další negativní dopady agroturistiky patří přetěžování žen – farmářek, na kterých vedle práce v zemědělství spočívá i práce v oblasti agroturistiky (úklid, praní, podávání snídaně apod.). V úvahu lze vzít i možný negativní dopad na životní prostředí (poškozené polní cesty, rušení zvěře a stád apod.). Příliš velká návštěvnost a nepříznivý vliv se původní vesnické sociální struktury může také znamenat zátěž a stres pro obyvatelstvo nebo se může odrazit v ekologii (např. odpady). V důsledku výstavby ubytovacích zařízení či dalších součástí infrastruktury cestovního ruchu může dojít k úbytku půdy.

1.5. Počátky agroturistiky a vývojové změny na českém venkově

Agroturistika a vesnická turistika nejsou jevem zcela novým. Pobytu na venkově, především u zemědělských rodin a formou letních bytů byly důležitou součástí předválečného cestovního ruchu České republiky.

Po 2. světové válce však byly vztahy mezi městem a venkovem zpřetrhány a agroturistika ve své pravé formě na dlouhou dobu zaniká. Začíná se rozvíjet chataření a chalupaření, které však nemá přímou vazbu na typické zemědělské prostředí.

Po roce 1989 venkov prochází výraznými změnami. Dochází k restrukturalizaci zemědělské výroby a transformaci zemědělských podniků. Díky těmto procesům došlo ke značnému snížení zaměstnanosti v zemědělství. Aby byla zachována prosperita zemědělství a udrženo vesnické osídlení, bylo nutné hledat nové nástroje ekonomického oživení. Rozvoj venkovské turistiky a jejího specifického produktu agroturistiky je proto velmi důležitý pro ty regiony, které byly restrukturalizací a transformací postiženy. Přináší nejen vznik nových podnikatelských aktivit, ale zejména napomáhá vzniku nových pracovních příležitostí a tím i stabilizaci venkovského obyvatelstva. Další hlavní příčinou rozvoje venkovského cestovního ruchu je celosvětový trend návratu k přírodě a bezprostřednímu harmonickému soužití s ní.

V čem se liší dnešní venkov od toho, který v naší zemi existoval před několika desítkami lety? Odlišností je hned několik.

- Zásadní změnou je pokles zaměstnanosti v oblasti zemědělství. Zatímco dříve byla zemědělská výroba vždy na prvním místě v nabídce pracovních míst na venkově, dnes pracovníků v tomto sektoru národního hospodářství stále ubývá. Od roku 1990 se v České republice snížil počet pracovníků v zemědělství z 500 na téměř 140 tisíc. Důvodů, proč lidé již nemají zájem pracovat v zemědělské výrobě, je řada. Nejsou schopni se uživit, chtějí si najít práci s lepšími podmínkami (ve městě) a v neposlední řadě přispěla k úbytku zemědělců také kolektivizace.
- Novým a závažným problémem je, že venkov stárne a také pozvolna pustne. Mladí lidé zde nenacházejí uplatnění ani možnost prožít tu plnohodnotný život a odcházejí. Tím trpí pole, louky, pastviny nebo lesy, kterým se nedostává té péče, kterou jim dokázali věnovat předchozí generace a postupně ztrácejí ráz obdělávané a udržované krajiny.
- Příznivou změnou je rozvoj možností k podnikání na venkově. Jedná se zejména o podnikání v agroturistice. Bohužel tato forma cestovního ruchu u nás nemá dlouhou tradici a mnoho lidí má strach se do podnikání pustit. Hlavním důvodem, proč u nás není agroturistika tak rozvinutá jako v jiných evropských zemích, je skutečnost, že v 70. letech se u nás zemědělci nemohli zúčastnit rozvoje agroturistiky. V 50. letech zde totiž proběhla kolektivizace, zakládání družstev a státních statků, což vedlo k velkovýrobě a k likvidaci rodinných farem, vhodných pro agroturistiku. A v 70. letech se venkovská turistika a agroturistika začala dynamicky rozvíjet v jiných státech Evropy. Proto mezi našimi obyvateli není tato forma cestovního ruchu tak zaběhnutá. Lidé s ní nemají mnoho zkušeností a navíc má mnoho lidí na venkově příbuzné nebo chatu či chalupu.
- Další odlišností může být snaha venkova přiblížit se městu. Pokud jde například o standard bydlení, rozvoj infrastruktury, stavbu vodovodů, plynovodů, kanalizací apod., tak proč ne, venkované na to mají nárok. Otázkou však je, zda je dobré dělat z venkova město se vším všudy. Zastávám názor, že vesnice by si měla zachovat svoji tvář, svou jedinečnou podobu, folklór. Jakmile se tohle změní, venkov už přestane být místem, které lidé vyhledávají k odpočinku od shonu města. Proto je důležité měnit jen kvalitu života na venkově, ale ne venkov jako takový. Dnes vznikají různé programy obnovy venkova, které se zaměřují právě na prohlubování místní tradice, na zvyšování sociální a ekonomické úrovně venkova. Rozvojovými programy se zajišťuje zlepšení kvality života, ale nemění se zachovaný charakter venkova.

V posledních letech se cestovní ruch našich občanů orientoval převážně na zahraničí. Je to pochopitelné a vyplývá to ze situace v minulých desetiletích, kdy pro cestování do zahraničí nebyly takové možnosti, jako jsou dnes. Poněkud v pozadí zůstává domácí cestovní ruch. Lze však očekávat, že je to jen dočasné a že mnozí turisté se brzy přestanou zajímat o dovolené u přeplněných mořských pláží a začnou vyhledávat spíše klidnou dovolenou na méně frekventovaných místech doma.

2. Geografický popis kraje

Zatímco úvodní kapitola A se zabývá diskusí agroturistiky a předpoklady pro její rozvoj v obecné rovině, kapitola B analyzuje potenciál pro rozvoj cestovního ruchu v Ústeckém kraji s tím, že je vždy stručně zhodnocena pozice (potenciál) agroturistiky v kontextu cestovního ruchu. Využito je členění kraje do 5 regionů popsané v kapitole A.1. Pro každý z těchto regionů je provedena analýza podmínek pro rozvoj agroturistiky v jednotné struktuře:

- přírodní atraktivity a atrakce vhodné pro cílovou skupinu účastníků agroturistických forem CR (reliéf, vodní toky a plochy, chráněná území),
- kulturně-historické podmínky vhodné pro cílovou skupinu účastníků agroturistických forem CR (památky, venkovské soubory a solitéry...),
- ekonomické souvislosti – vedle slovního popisu jsou hodnoceny zejména ukazatele:
  - podnikatelská aktivita v cestovním ruchu (podíl podnikatelských subjektů v pohostinství a ubytovacích službách na celkovém počtu podnikatelů),
  - podíl cestovního ruchu (pohostinství a ubytování) na zaměstnanosti,
  - podíl zemědělství na zaměstnanosti.

Zohledněny jsou přitom i atraktivity a atrakce, které jsou ve vztahu k agroturistice doplňkové a mají význam spíše pro cestovní ruch jako takový. V kapitole je kromě expertní analýzy a hodnocení využita řada zdrojů, např. internetových stránek kraje, měst a obcí, zejména však těchto publikací:

- Strategie rozvoje venkovských oblastí Ústeckého kraje (2003),
- Strategie rozvoje cestovního ruchu v Ústeckém kraji (2003),
- Atlas cestovního ruchu v ČR (2006).

Podrobné zhodnocení předpokladů pro rozvoj agroturistiky, které se opírají mj. o detailní přehled jednotlivých provozoven agroturistiky v kraji, jsou pak obsaženy v kapitole C.

2.1. Geografický popis agroturistických regionů

Krušné hory (Krušné hory západ, Krušné hory střed, Krušné hory východ)

Region má s výjimkou pánevních oblastí výrazně hornatý charakter. Hlavní přírodní atraktivitou regionu jsou samotné Krušné hory. Tradičně zhoršený stav životního prostředí Krušných hor se v posledních letech zlepšil, což vede k růstu podílu lesů na celkové rozloze a tím i ke zvýšení potenciálu Krušných hor pro agroturistiku. Příznivé dále je, že v oblasti je pestrá struktura krajinných typů – nejsou tu rozsáhlá pole či louky, ale krajinné typy se často střídají. Krušné hory a jejich podhůří mají četná maloplošná chráněná území, která jsou lákavá i pro účastníky agroturistiky, zejména horská jezírka a rašeliniště (Kamencové jezero, Novodomské rašeliniště). Mezi „umělými“ přírodními atraktivitami regionu dominuje dvojice zoologických zahrad (Chomutov a Ústí nad Labem) a rovněž botanická zahrada v Teplicích.

V několika lokalitách Krušných hor (spíše však v pánevních částech regionu) je v menší míře provozováno pro agroturistiku velmi významné vinařství – platí to pro oblast kolem Kadaně a Klášterce nad Ohří, Mostu i Ústí nad Labem. Obecně je však pánevní oblast silně urbanizovaným územím a potenciál pro rozvoj agroturistiky je zde velmi omezený.

Na území Krušných hor se nachází několik městských památkových zón a zejména městská památková rezervace Kadaň, dále pak vojenské a církevní památky s klášterem v Oseku, poutní místo a klášter v Kadani a zámek Duchcov. Oblast je bohatá také na řadu dalších, méně významných zámků lokalizovaných ve městech i venkovských obcích. Nejvýznamnějším hradem je Střekov v Ústí nad Labem. Architektonické památky v regionu jsou však obtížně přímo využitelné pro agroturistiku, protože regionu nemá výraznější vesnické památky – zcela zde například chybí lidová architektura chráněná jako vesnická památková rezervace nebo zóna.

Pro Krušné hory a zvláště pro jejich západní část je typický výskyt velkého počtu značených cest pro pěší turistiku. Členitý reliéf Krušných hor je na některých místech využíván pro sjezdové lyžování (Bouřňák, Telnice), prakticky celý hlavní horský hřeben s nejbližším okolím pak také pro lyžování běžecké, které se může dobře vázat i na agroturistiku. Přes Krušné hory prochází také dálková cyklotrasa, tzv. Krušnohorská magistrála, která vede po hlavním hřebenu. Na ni navazuje Labská cyklotrasa a některé místní cyklistické trasy. Celkově lze potenciál Krušných hor vzhledem k náročnému terénu hodnotit jen jako mírně nadprůměrný a využitelný hlavně pro sportovněji založené účastníky cestovního ruchu.

Krušné hory jsou regionem s velmi diverzifikovanou mírou podnikatelské aktivity v cestovním ruchu. Nejvyšší podíl podnikatelů (a také ekonomicky aktivních obyvatel) v pohostinství a ubytovacích službách mají horské obce kolem Hory Sv. Kateřiny a Českého Jiřetína. Naopak nejnižší podíl přirozeně vykazují obce a města v pánevní části regionu.

Potenciál Krušných hor posiluje také to, že jsou z obou stran (v Česku i Německu) obklopené hustě zalidněným urbanizovaným územím, odkud do Krušných hor přijíždějí návštěvníci. Protože se převážně jedná o obyvatele měst, mají Krušné hory z tohoto hlediska relativně dobrý potenciál pro agroturistiku. Strukturální problémy, které se týkají transformujících se průmyslových oblastí na obou stranách hranice, však snižují kupní sílu obyvatel v Podkrušnohoří i Sasku.

České středohoří (oblasti České středohoří západ, České středohoří východ)

Specifický reliéf a krajina Českého středohoří, která je chráněnou krajinnou oblastí, představuje z pohledu agroturistiky výrazný potenciál. Také Atlas cestovního ruchu (2006) definuje České středohoří jako venkovskou krajinu s převážně velmi příznivými předpoklady pro cestovní ruch. Atraktivní geomorfologické tvary jsou pozoruhodnou kulisou, která vytváří netradiční pohledy a panoramata. Krajina je v velké části zalesněna, zbývající část území tvoří louky nebo menší pole, což je z hlediska potenciálu pro agroturistiku vhodná kombinace. Potenciál Českého středohoří je z hlediska přírody a přírodních atraktivit poněkud větší v oblasti na levém břehu Labe, kde má řada přírodních objektů statut chráněných památek nebo rezervací (Milešovka, Raná, Borečský vrch, Vrkoč).

V regionu České středohoří má velmi dobré předpoklady pro rozvoj vinařství jako důležité složky agroturistiky. Vinařství je významné zejména v jihozápadní, případně západní a jižní části Českého středohoří a kolem Labe.

Přestože pro účastníky agroturistiky nehraje atraktivita měst příliš významnou roli, v Českém středohoří se nachází zajímavá koncentrace tří měst, které jsou městskými památkovými rezervacemi (Litoměřice, Terezín, Ústěk). Významné jsou také zámky Benešov nad Ploučnicí, Libochovice a Ploskovice a vojenské památky v Terezíně. Mnohem větší význam z hlediska agroturistiky je však koncentrace několika chráněných venkovských lokalit v čele s vesnickými památkovými rezervacemi Zubrnice a Starý Týn. Zubrnice jsou navíc muzeem lidové architektury. České středohoří, resp. jeho východní část přesahující i do Libereckého kraje má tedy v tomto směru mimořádný potenciál pro rozvoj agroturistiky.

Značené cesty pro pěší turistiku se v regionu vyskytují na celém území, ale zejména v jeho jižní polovině. Vzhledem k tomu, že hory Českého středohoří jsou převážně velmi strmé, není tato oblast příliš využitelná pro zimní sporty (vůbec ne pro sjezdové, ale příliš ne ani pro běžecké lyžování). Ze stejného důvodu je omezen potenciál rozvoje cykloturistiky. Regionem napříč prochází dálková Labská cyklotrasa, možnosti navázat na ni místní cyklotrasy jsou však omezené a mohli by je využívat spíše sportovněji založení cykloturisté.

Přes nespornou atraktivitu Českého středohoří pro cestovní ruch a zvláště pro jeho venkovské formy je stupeň rozvoje cestovního ruchu v regionu překvapivě nízký. Podíl podnikatelů i ekonomicky aktivních obyvatel v pohostinství a ubytovacích službách na celkovém počtu podnikatelů je relativně vyrovnaný a nedosahuje vysokých hodnot v žádné části regionu.

Potenciál Českého středohoří na straně poptávky je posilován polohou poblíž urbanizovaného Podkrušnohoří i blízkostí Prahy, která je navíc dobře dostupná po dálnici D8. Přestože oblast Podkrušnohoří se potýká se strukturálními problémy, je potenciál poptávky po agroturistice v Českém středohoří značný.

Podřipsko

Podřipsko je vzhledem k rovinatému reliéfu z hlediska přírodního potenciálu relativně málo atraktivní součástí Ústeckého kraje. Navíc má oblast nízké zastoupení lesů na celkové rozloze. Tuto skutečnost potvrzuje také Atlas cestovního ruchu (2006), který oblast řadí mezi venkovská území s minimálními předpoklady pro cestovní ruch. Krajina je dominantně využívána pro intenzivní zemědělskou výrobu, která je pro agroturistiku většinou málo vhodná. Významnou součástí zemědělské výroby, která je využitelná i pro rozvoj agroturistiky, je však vinařství. Vinice se nacházejí na několika místech Podřipska, zvláště pak na východ od Roudnice nad Labem, a patří zčásti do litoměřické a zčásti do mělnické vinařské oblasti.

Výraznou přírodní dominantou je čedičová kupa vrch Říp, která je přirozenou dominantou oblasti. Říp má význam také jako kulturní památka díky rotundě na svém vrcholu. Pozoruhodnou atraktivitou je vodní hrad v Budyni nad Ohří.

Podřipsko nepatří mezi oblasti se zvýšenou koncentrací pěší turistiky; také značených cest pro pěší turisty je tu relativně málo. Region není příliš využitelný ani v zimě pro běžecké lyžování. Naopak potenciál pro cykloturistiku má region značný, a to vzhledem k rovinatému reliéfu. Regionem prochází významná dálková Labská cyklotrasa, která se na řadě míst buduje jako cyklistická stezka. Dobré možnosti pro rozvoj cykloturistiky skýtá budování místních cyklistických tras a cyklistických tras kolem Labe a dolního toku Ohře.

Relativně nízkou atraktivitu regionu pro cestovní ruch i pro agroturistiku dokládá nízká míra podnikavosti i nízký podíl ekonomicky aktivních obyvatel v cestovním ruchu. V obcích Podřipska většinou dosahuje mírně podprůměrných hodnot, a to bez větších územních rozdílů.

Poptávka po agroturistice do regionu Podřipska směřuje hlavně z Prahy. Podřipsko je pro obyvatele Prahy díky nevelké vzdálenosti a dálnici D8 nejlépe dosažitelným regionem Ústeckého kraje. Jiné zdrojové oblasti mají pro Podřipsko okrajový význam.

Děčínsko a Šluknovsko (České Švýcarsko, Šluknovsko, Lužické hory západ)

Přírodní potenciál regionu je vzhledem k různosti krajinných typů diverzifikovaný. Na jedné straně má region zalesněný, výrazně atraktivní region Českého Švýcarska (nejen z hlediska agroturistiky), který je chráněn jako národní park České Švýcarsko a chráněná krajinná oblast Labské pískovce a disponuje mimořádnými přírodními atraktivitami, především pískovcovým reliéfem (soutěsky Kamenice, Pravčická brána, Jetřichovické skály atd.). České Švýcarsko patří mezi nejstarší turistické oblasti v Česku. Na východě oblast přechází do masivu Lužických hor (rovněž chráněná krajinná oblast), který je sice bez výraznějších soliterních atraktivit, ale jako celek má díky výškově členitému reliéfu jednoznačný potenciál i pro agroturistiku. Relativně méně atraktivní z přírodního hlediska je oblast Šluknovského výběžku, přesto ji však lze v kontextu Ústeckého kraje označit za oblast s dobrými předpoklady pro cestovní ruch a zejména jeho venkovské formy. Region Děčínska a Šluknovska má také některé uměle vytvořené přírodní atraktivity v čele s děčínskou ZOO a arboretum ve Šluknově.

Význam vinařství je na rozdíl od ostatních regionů Ústeckého kraje zcela okrajový – jediná významnější vinice se nachází ve Vilémově ve Šluknovském výběžku.

Pro různé formy cestovního ruchu jsou v regionu Děčínsko a Šluknovsko využitelné četné rozhledny. Z kulturních památek je nejvýznamnější zřícenina hradu Tolštejn v Podluží a zámek v Děčíně. Region má několik vesnických památkových zón a jednu vesnickou památkovou rezervaci, která je nezvykle součástí města Rumburk (domy ve Šmilovského ulici v tomto městě).

Region se dále vyznačuje vysokou koncentrací značených cest pro pěší turistiku, zejména opět v Českém Švýcarsku a Labských pískovcích. V zimě je krajina využívána pro běžecké lyžování, které lze vázat na zimní agroturistiku. Pro sjezdové i běžecké lyžování se využívají areály v Lužických horách. V regionu se protíná trojice dálkových cyklotras (Labská cyklotrasa, Krušnohorská magistrála a cyklotrasa Krajem pískovcových skal) a řada místních cyklistických tras. Vzhledem ke středně členitému reliéfu je oblast pro cykloturistiku velmi vhodná.

Územně diverzifikovanému potenciálu pro rozvoj cestovního ruchu v regionu odpovídají také značné rozdíly v podílu podnikatelů a zaměstnanců v cestovním ruchu na celkovém počtu. V obcích Českého Švýcarska (Hřensko, Janov, Jetřichovice, Doubice a další) je tento podíl extrémně vysoký, na Šluknovsku spíše průměrný nebo mírně podprůměrný.

Poptávka do regionu Děčínska a Šluknovska směřuje především z Prahy a Saska, sekundárně pak z měst Ústeckého kraje. Přestože je region relativně špatně dopravně

dostupný, jeho přírodní i kulturní atraktivita posiluje poptávku i z dopravně vzdálenějších zdrojových oblastí.

Žatecko (Podbořansko, Poohří)

Rovinatá krajina Žatecka představuje v rámci Ústeckého kraje oblast s relativně nejmenším přírodním potenciálem. Málo členitý reliéf není doplněn výraznějšími solitárními atraktivitami, má málo lesů a krajina je využívána především pro intenzivní zemědělství. Také Atlas cestovního ruchu (2006) hodnotí oblast jako venkovské území s minimálními nebo průměrnými předpoklady pro cestovní ruch. Pro agroturistiku je však významný výskyt několika přírodních parků s ekosystémy nížin, které se vyznačují pestrou květenou.

Na několika místech Žatecka se nacházejí vinice, které představují výrazný potenciál pro rozvoj agroturistiky. Ještě významnější je však přítomnost chmelnic a navazující výroby piva. Okolí Žatce patří k nejdůležitějším chmelařským oblastem v Česku. Z těchto důvodů je území přes svůj slabý přírodní potenciál pro rozvoj agroturistiky velmi vhodné.

Významnou kulturní atraktivitou Žatecka je městská památková rezervace Žatec, dále pak kostely v Lounech a Vroutku a zámek Krásný Dvůr. Region však nedisponuje významnějšími venkovskými památkami.

Žatecko nemá příliš dobré předpoklady pro pěší turistiku ani pro zimní sporty. Velmi dobrý je naopak potenciál pro rozvoj cykloturistiky, a to díky rovinnému terénu obklopenému řadou atraktivit v okolí. Regionem prochází dálková cyklotrasa z Krušných hor směrem na Plzeň, důležitý pro cykloturistiku je také koridor podél řeky Ohře.

Žatecko se vyznačuje spíše nízkým podílem podnikatelů a nízkou zaměstnaností v cestovním ruchu na celkovém počtu podnikatelů. Ojedinelé extrémně vysoké hodnoty jsou spíše náhodné a nelze je generalizovat pro celé území.

Žatecko je lokalizováno mezi urbanizovaným regionem Podkrušnohoří a Prahou. Oba regiony představují hlavní zdrojové oblasti návštěvníků Žatecka. Žatecko je dopravně dobře dostupné, přestože tudy nevede žádná dálnice nebo čtyřpruhová rychlostní silnice.

2.2. Celkové zhodnocení

Pro celkové zhodnocení geografických podmínek a atraktivity jednotlivých regionů byly využity informace z předchozích dílčích kapitol a dále informace obsažené v Atlase cestovního ruchu (2006).

Klíčovými faktory pro příznivý rozvoj agroturistiky (ale i dalších forem cestovního ruchu) v Ústeckém kraji jsou:

- dobrá dopravní dostupnost velké části území,
- výhodná poloha na tranzitním evropském koridoru, který je rozvíjen jako železniční tah (koridor dokončen) i dálnice (před dokončením),
- blízkost zdrojových oblastí, zejména měst a urbanizovaných území v Česku i Německu,
- vysoký podíl velkoplošných chráněných území na celkové rozloze kraje,

- tradice cestovního ruchu v Českém Švýcarsku,
- koncentrace lidové architektury v Českém středohoří,
- přítomnost oblastí vinařské turistiky.

Rozvoj agroturistiky i dalších forem cestovního ruchu je na druhé straně znesnadňován řadou faktorů. Mezi ty hlavní patří:

- narušené životní prostředí v pánevních oblastech a částečně i v okolních horách,
- zanedbaný stav některých kulturně-historických atraktivit,
- špatná image regionu jako oblasti s dominancí těžby a těžkého průmyslu, se znečištěním a narušeným životním prostředím,
- obecně nízká míra podnikatelské aktivity,
- slabá identifikace obyvatel s místním regionem daná historickým vývojem,
- absence dochovaných lidových a venkovských tradic a místní kultury.

Z hlediska přírodní atraktivity území lze za jednoznačně nejzajímavější označit oblast Děčínska a Šluknovska, která dosahuje mezinárodního významu. Druhá v pořadí je krajina Krušných hor a Českého středohoří, která sice nemá takový počet přírodních atraktivit, ale požadavky pro rozvoj agroturistiky v podobě klidného venkova a kvalitního životního prostředí víceméně splňuje (neplatí to pro pánevní část regionu Krušné hory). Všechny tři zmíněné regiony tak z hlediska přírodního potenciálu pro rozvoj agroturistiky lze označit za atraktivní. Naopak oblasti Podřipska a Žatecka v důsledku malého počtu lokalit se zajímavou krajinou a nízkého stupně zalesnění patří mezi oblasti se slabším přírodním potenciálem pro rozvoj agroturistiky.

Z hlediska kulturně-historické atraktivity je atraktivní především oblast západního Podkrušnohoří a Žatecka, jižní a východní část Českého středohoří a širší zázemí Českého Švýcarska. Každý z pěti analyzovaných regionů tedy má kulturně-historické atraktivity, ty nejvýznamnější se však nacházejí jen v některých částech každého regionu. Pro rozvoj agroturistiky jsou důležité kulturně-historické atraktivity zejména v Českém středohoří a dále v regionu Děčínsko a Šluknovsko. Naopak region Podřipska a velkou část regionu Krušné hory lze z kulturně-historického hlediska označit za málo atraktivní, zejména pak pro rozvoj agroturistiky.

3. Podmínky pro rozvoj agroturistiky v Ústeckém kraji

Předchozí kapitola B analyzuje geografické podmínky v jednotlivých regionech Ústeckého kraje z pohledu cestovního ruchu. Následující kapitola se podrobněji zabývá potenciálem pro rozvoj agroturistiky.

3.1. Územní specifika Ústeckého kraje z pohledu agroturistiky

Přestože Ústecký kraj je dnes převážně vnímán jako průmyslový a vysoce urbanizovaný region, v minulosti to byla oblast s velmi pestrá strukturou osídlení, kde měly své nezastupitelné postavení také hrdé a výstavné vesnice a malá města, která jsou v jiných regionech (například v Jihočeském kraji) pilířem venkovské turistiky.

Pokud se krajinná, urbanistická a sociální devastace Ústeckého kraje v období po 2. světové válce negativně projevila na tváři větších měst, pak zejména v sociální oblasti byl několikanásobně větší její dopad na malá městská a venkovská sídla. Při výměně obyvatelstva, která postihla většinu venkova Ústeckého kraje, přicházeli do regionu především zájemci o působení v průmyslových oborech a na venkově se již nestihl obnovit klíčový vztah ani k zemědělské půdě, ani k obývanému sídlu. V důsledku dobývání uhlí a průmyslové výroby byla řada venkovských sídel zcela zlikvidována (doly, výsypky, odkaliště, elektrárny, přehrady...), další se ocitla v těsné blízkosti průmyslových komplexů, byla zde vyhlášena stavební uzávěra pro případ budoucí likvidace nebo byl alespoň z důvodu omezených zdrojů zastaven jejich rozvoj ve prospěch překotně rostoucích průmyslových měst. Ještě horší vývoj postihl venkovskou krajinu, která byla v důsledku historického bohatství regionu poseta řadou alejí a drobných sakrálních památek. Někteří původně venkovští obyvatelé se v důsledku likvidace svých sídel museli dokonce vícekrát nedobrovolně stěhovat. V průběhu ekonomické transformace bylo pak obyvatelstvo krajského venkova bez ohledu na své osobní schopnosti vystaveno velkým sociálním otřesům v důsledku útlumu dominantní průmyslové výroby a současně v řadě oblastí ani nebyla rozdělena zemědělská půda mezi drobné místní hospodáře, neboť se jednalo o majetek zabraný státem přímo původnímu německému obyvatelstvu (státní statky místo zemědělských družstev).

Výchozí podmínky pro stavební a především morální obnovu venkova Ústeckého kraje byly tedy jednoznačně nejhorší v celé České republice a i přes značný objem vykonané práce se proto s přihlédnutím k historickému souvislostem nelze divit, že i dnes je krajský venkov tvořen často relativně zanedbanými sídly s převládajícím pasivním přístupem svých obyvatel.

V kontextu předešlého obecného hodnocení je zřejmé, že venkovské oblasti kraje zatím nejsou navzdory množství atraktivit příliš konkurenceschopné v nabídce ekonomicky nejprínosnějších vícedenních turistických produktů (tedy takových, jejichž potenciální klienti se rozhodují mezi více destinacemi v rámci celé České republiky) a že tento stav se nezmění bez systematické a dlouhodobé podpory ze strany krajských institucí.

Mezi jednotlivými venkovskými oblastmi Ústeckého kraje však existují výrazné rozdíly, a proto byly podrobněji hodnoceny jejich předpoklady v kontextu dalších (navazujících) forem cestovního ruchu, přestože zadání analýzy předpokládalo prověření nabídky krajského

venkova pouze v oblasti venkovských forem cestovního ruchu (agroturistika, ekoturistika, rekreační jezdeckví apod.). Vedle agroturistiky jsou tedy v hodnocení částečně obsaženy také tyto formy cestovního ruchu:

- ekoturistika
- návštěva historických a kulturních objektů
- návštěva technických památek
- pěší turistika
- cykloturistika
- rekreační jezdeckví a jezdecká turistika
- zimní turistika (lyžování)
- rekreační plavba
- pobyty u vody
- venkovní sporty a hry (golf)
- náboženská turistika
- kongresová turistika
- rekreační a léčebné pobyty v lázních

Následující podrobná analýza jednotlivých venkovských oblastí také ukazuje, že řada z nich postrádá přirozené centrum v podobě „venkovského“ města nebo městečka (Úštěk, Benešov nad Ploučnicí, Třebenice, Budyně nad Ohří apod.) a při hodnocení jejich turistické nabídky je třeba zohlednit také nabídku většího města, které tvoří jádro venkovské oblasti (Most, Chomutov, Ústí nad Labem apod. - detailní hodnocení těchto měst však nebylo ve studii provedeno). Obecně ovšem platí, že pro zvýšení ekonomického přínosu cestovního ruchu na venkově (a synergicky pro dlouhodobou celkovou stabilizaci venkovského osídlení) je třeba podporovat autonomní nabídku turistických služeb přímo v dosud málo rozvinutých přirozených "centrech" venkovských regionů (Hora Svaté Kateřiny, Peruc, Radonice, Verneřice apod.), protože jinak dochází ke značnému odlivu potenciálních tržeb z venkova právě do velkých měst.

Krušné hory

Turistický region Krušné hory a Podkrušnohoří je z pohledu venkovských oblastí značně nehomogenní, přestože jinak je jeho turistická provázanost poměrně vysoká. Na území regionu byly samostatně hodnoceny tyto malé venkovské oblasti:

- Vejprtsko
- Kadaňsko (venkovské části Kadaně a Klášterce nad Ohří, Domašín, Perštejn, Okounov)
- Chomutovské Krušnohoří (Hora Svatého Šebestiána, Výsluní, Místo, Křimov, Blatno, Boleboř, Kalk)

- Chomutovsko (venkovské části Jirkova, Spořice, Černovice, Málkov, Droužkovice, Údlice, Otvice, Pesvice, Vysoká Pec)
- Strupčicko (Strupčice, Vrskmaň, Všestudy, Malé Březno)
- Povodí Svídnice (Hora Svaté Kateřiny, Brandov, Nová Ves v Horách)
- Litvínovsko (venkovské části Litvínova, Horní Jiřetín, Louka u Litvínova, Mariánské Radčice, Klíny, Český Jiřetín)
- Teplicko (Teplice-Hudcov, venkovské části Dubí a Krupky, Osek, Hrob, Košťany, Háj u Duchcova, Jeníkov, Lahošt, Újezdeček, Zabrušany, Kladruby, Bystřany, Modlany, Srbsice, Novosedlice a Proboštov)
- Mikulovsko (Mikulov, Moldava)
- Ústecké Krušnohoří (Chlumec, Přestanov, Telnice, Petrovice, Libouchec)
- Ústecko (venkovské části Ústí nad Labem, Trmice, Chabařovice, Velké Chvojno, Chuderov) - tato oblast je ovšem spíše součástí Českého středohoří

Z výše uvedených venkovských oblastí mají potenciál pro rozvoj venkovských forem cestovního ruchu spojených se zemědělským hospodařením zejména podkrušnohorské Strupčicko a dále v omezené míře všechny horské oblasti (zde bude pravděpodobně jednat především o turisticky atraktivní chov koní, koz a ovcí). Ostatní (zejména podhorské) oblasti již ztratily většinu svého venkovského charakteru a budou zřejmě i nadále využívány především pro příměstskou jednodenní rekreaci obyvatel podkrušnohorských měst.

Ve venkovském regionu Krušných hor je v současné době v letní sezóně provozována především pěší turistika a cykloturistika (Krušnohorská magistrála), pomalu se rozvíjí také veřejné jízďárny a připravuje se Krušnohorská jezdecká stezka (iniciátorem je koňská farma Klíny). Naopak zde téměř neexistují turistické farmy zaměřené na chov koz a ovcí a výrobu souvisejících produktů (sýry, vlna...). Protože Krušnohoří nebylo nikdy výraznou zemědělskou oblastí, nenajdeme zde ani mnoho hospodářství, která by byla využitelná pro agroturistiku. Krušné hory byly naopak centrem dolování, což připomínají zpřístupněné doly u Měděnce a Krupky. I přes značnou rozlohu horského hřbetu je v Krušných horách na území kraje pouze šest veřejnosti přístupných vyhlídkových staveb (Komáří vížka, Růžový vrch, hradní věž Hasištejna, Strážště, Dlouhá Louka a torzo rozhledny Jeřabina). Ve venkovských oblastech regionu turisty lákají také hrady Hasištejn a Perštejn, klášter v Oseku a zámky Červený Hrádek a Jezeří (přestože leží ve venkovském území, jsou dopravou a službami vázány především na velká města).

V zimním období je masiv Krušných hor využíván zejména pro běžecké (Krušnohorská magistrála) a sjezdové lyžování - největší lyžařský areál Klínovec je bohužel umístěn na samé hranici kraje a z navazujících služeb tak profitují hlavně obce v sousedním Karlovarském kraji (především Boží Dar).

Ve venkovských oblastech průmyslového a hustě osídleného Podkrušnohoří je v současné době význam cestovního ruchu marginální. Malá prostupnost krajiny daná jejím průmyslovým využitím navíc zatím znemožňuje dosáhnout alespoň obvyklého využití podkrušnohorského venkova pro pěší turistiku a zejména cykloturistiku a jezdeckou turistiku, které mají vyšší nároky na prostor a infrastrukturu. Tento stav se na Kadaňsku zlepšil po

dokončení výstavby cyklostezky podél Ohře, ovšem podobný bezpečný a přírodní "turistický koridor," který by přinesl větší rozvoj i dalším podkrušnohorským venkovským oblastem, bude nadále chybět ve směru Kadaň - Chomutov - Most - Bílina - Teplice - Ústí nad Labem (rovinatá a atraktivní spojnice Ohře a Labe například s využitím zelených pásů podél povrchových lomů a toku řeky Bíliny).

Největší atraktivita Krušných hor a Podkrušnohoří v současné době nejsou obvykle spojovány s venkovskými sídly, přestože mnoho zdejších vesnic a městeček představuje hodnotný soubor historické architektury. Jedná se zejména o následující sídla (historická města a městečka jsou psána velkými písmeny):

- Boleboř
- Droužkovice
- Hošnice (obec Strupčice)
- Jindřišská (město Jirkov)
- Kalek
- KOVÁŘSKÁ
- Křimov
- Květnov (obec Blatno)
- Načetín a Jindřichova Ves (obec Kalek)
- Orasín (obec Boleboř)
- STRUPČICE
- Sušany (obec Strupčice)
- Šerchov (obec Blatno)
- ÚDLICE
- VÝSLUNÍ
- Vysoká (obec Málkov)
- HORA SVATÉ KATEŘINY
- Mariánské Radčice
- Nová Ves v Horách a Mikulovice (obec Nová Ves v Horách)
- Rudolice v Horách (obec Hora Svaté Kateřiny)
- Dlouhá Louka (město Osek)
- MIKULOV
- Mstišov (město Dubí)

Přestože historický charakter lokality není nezbytnou ani dostačující podmínkou rozvoje cestovního ruchu, atraktivní historické prostředí ke zvýšení turistické návštěvnosti výrazně přispívá, a proto jsou výše uvedené lokality pro rozvoj cestovního ruchu zpravidla vhodné.

Další výhodou je skutečnost, že cestovní ruch často bývá nejlepším způsobem využití pro chátrající památkové areály.

Z výše uvedeného členění regionu Krušných hor na venkovské "turistické mikroregiony" vyplývá, že pro zvýšení turistického využití venkova je klíčová zejména podpora rozšiřování nedostatečné turistické nabídky (zejména kvalitního ubytování a navazujících služeb) v následujících obcích a městech:

- Vejprty
- Měděnec
- Výsluní
- Perštejn
- Hora Svatého Šebestiána
- Kalek
- Hora Svaté Kateřiny
- Strupčice
- Český Jiřetín
- Mikulov
- Telnice

Pro rozšíření nabídky cestovního ruchu v regionu Krušných hor a Podkrušnohoří je také vhodné lépe turisticky využívat atraktivní železniční tratě Chomutov - Vejprty, Most/Litvínov - Moldava a Děčín - Krupka - Teplice, které již ztratily svůj význam pro běžnou dopravní obsluhu přilehlého území.

České středohoří

České středohoří je výrazně venkovským regionem v jádru Ústeckého kraje. Protože se jedná o území z hlediska cestovního ruchu (a v tomto případě i ostatních funkcí) značně neprovázané a nesouvislé, pro potřeby podrobné analýzy bylo rozděleno do následujících venkovských celků:

- Povrlské středohoří (Povrly, Ryjice, Dobkovice, Malšovice)
- Ústecké středohoří (Stebno, Dolní Zálezly, Habrovany, Řehlovice-Dubice, Řehlovice-Moravany, Řehlovice-Radejčín)
- Milešovské středohoří (Velemín, Chotiměř, Žim, Bořislav, Žalany, Bžany, Kostomlaty pod Milešovkou)
- Povodí Bíliny (Rtyně nad Bílinou, Řehlovice-Brozánky, Řehlovice-Habří, Řehlovice-Hlíňany, Řehlovice-Řehlovice, Řehlovice-Stadice)
- Lovosicko (Prackovice nad Labem, Malé Žernoseky, Lhotka nad Labem, Vchynice, Sulejovice, Lukavec, Siřejovice, Keblice, Vrbičany)
- Hostomicko (Hostomice, Ohníč, Světec)
- Hrobčicko (Hrobčice, Lukov, Měrunice)

- Mostecké středohoří (venkovské části Mostu a dále obce Korozluky, Skršín, Lužice, Patokryje, Obrnice, Želenice, Braňany)
- Bečovsko (Bečov, Bělušice)
- Libčevesko (Libčeves, Kozly)
- Lounské středohoří (Lenešice, Dobroměřice, Břvany, Raná, Chraberce, Chožov)
- Třebenicko
- Libochovicko
- Brozansko (Brozany nad Ohří, Doksany, Rochov, Brňany, Dolánky nad Ohří)
- Litoměřicko
- Březenské středohoří (Velké Březno, Malé Březno, Těchlovice, Zubrnice, Homole u Panny, Třebušín, Malečov, Tašov)
- Hoštecko (Hoštka, Vrutice, Snědovice)
- Úštěcko
- Verneřicko (Verneřice)
- Benešovsko

Všechny výše uvedené venkovské "turistické mikroregiony" jsou dostatečně atraktivní pro rozvoj cestovního ruchu, ale ve většině případů zde opět chybí odpovídající zázemí a turistické služby, které brání reálnému turistickému rozvoji. České středohoří a zejména přilehlé rovinaté a úrodné oblasti byly také v minulosti intenzivně zemědělsky využívány, a proto zde jako připomínka zůstala řada nedostatečně využitých hospodářských usedlostí, které při systematické podpoře skrývají značný potenciál v oblasti chovu turisticky atraktivních druhů zvířat a agroturistiky. Zejména Litoměřicko je také krajem venkovských zámků, z nichž některé (Boreč, Encovany, Konojedy...) figurují již řadu let v seznamech nevyužitých a chátrajících památek.

Obecným problémem horských oblastí Českého středohoří je značná roztržitost území, která do značné míry pro jednotlivé obce určuje spádovost i koncentraci základních turistických služeb v bývalých okresních (Ústí nad Labem, Děčín, Litoměřice, Teplice, Louny, Most) a dalších větších (Bílina, Lovosice) městech. S výjimkou východního okraje hornatého území, kde jsou přirozenými centry města Úštěk a Benešov nad Ploučnicí, se tak v celém pohoří nerozvinulo žádné významnější venkovské turistické centrum, přestože řada historických městeček a dalších významných sídel (Verneřice, Kostomlaty pod Milešovkou, Třebušín...) pro takové postavení má zdánlivě všechny předpoklady. Důsledkem popsaného stavu je paradoxní situace, že je velmi atraktivní území Českého středohoří plné vyhlídkových vrcholů, památek a objektů vhodných pro turistické ubytování využíváno především pro jednodenní příměstskou pěší turistiku a individuální rekreaci a dokonce i případní vícedenní návštěvníci často volí pro své ubytování blízká velká města (zejména Litoměřice), která jsou z pohledu dostupnosti celého masivu položena výhodněji. V oblasti Verneřického středohoří (na pravém břehu Labe) je tento nepříznivý stav alespoň mírně korigován nadprůměrnou koncentrací koňských farem a jejich počínající spoluprací v rámci projektu Labské jezdecké stezky.

V nížinných venkovských oblastech, které jsou součástí turistické destinace České středohoří, je i přes obecně nižší návštěvnost vybavení mikroregionálních turistických center lepší díky příznivější struktuře venkovského osídlení (oblasti většinou obsahují vlastní přirozená venkovská centra). V tomto území je zpravidla na úkor pěší turistiky více rozvinuta cyklistika, jejímu dalšímu rozšiřování a případnému rozvoji jezdecké turistiky brání zejména absence bezpečných stezek a atraktivního vedení tras mimo silnice.

V oblasti Českého středohoří a okolí jsou návštěvníky jako turistické cíle vyhledávány zejména vrcholy a vyhlídková místa - často se zříceninou hradu nebo jinou historickou stavbou (Milešovka, Dubice, Radobýl, Lovoš, Vysoký Ostrý, Házmburk, Milá, Kamýk, Blansko, Helfenburk, Ostré, Kalich, Sedlo...), zpřístupněné zámky a historická města (Litoměřice, Ústěk, Benešov nad Ploučnicí, Ploskovice, Libochovice, Velké Březno...). Zcela specifické postavení z hlediska cestovního ruchu má dosud nedoceněné pevnostní město Terezín (především pro památník v Malé pevnosti) a přitažlivé tradice vinařství (vinobraní v Litoměřicích a Velkých Žernosekách a vinice v okolí, rostoucí věhlas obnovené vinařské tradice na Mostecku) a chmelařství (Úštěcko, Libochovicko). Na území turistické destinace České středohoří leží také skanzen v Zubrniciích a památník Přemysla Oráče ve Stadicích u řeky Bíliny.

Velký rozvoj cykloturistiky v oblasti může přinést postupně budovaná Labská cyklostezka a připravovaná cyklostezka podél Ploučnice, další vhodný projekt páteřní stezky podél Bíliny, který by přinesl rozvoj přilehlému venkovskému území a propojil stezky podél Labe a Ohře, se bohužel zatím neplánuje.

Z pohledu budoucí prosperity venkovských oblastí je jedním z největších problémů nedoceněný památkový charakter řady sídel, která se často vyznačují roubenými stavbami s obtížným soudobým využitím. Neatraktivita těchto historických objektů pro trvalé bydlení tak vede buď k jejich nevhodným přestavbám (tím se kromě ztráty části historického dědictví snižuje také turistická atraktivita sídla), nebo k jejich transformaci na objekt pro individuální rekreaci (tím se sídlo umrtvuje, protože postupně zanikají služby určené pro jeho obyvatele). Cestovní ruch by tak mohl přinést vhodné využití pro památkové objekty alespoň v některých památkově hodnotných sídlech z následujícího seznamu (lokality městského charakteru jsou uvedeny velkými písmeny):

- Břvany
- Hrádek (obec Raná)
- Kozly
- Raná
- Chouč (obec Hrobčice)
- Lelov (obec Žalany)
- Měrunice
- Mirošovice (obec Hrobčice)
- Štrbice (obec Světec)
- Tvrdín (obec Hrobčice)

- Žim
- Břehoryje (obec Dražobuz)
- Bylochov (obec Snědovice)
- České Kopisty (město Terezín)
- Dlažovice
- Dolní Nezly (obec Liběšice) - sídlo chráněno jako VPZ
- Encovany (obec Polepy)
- Horní Týnec (obec Třebušín)
- Chotěšov
- Chotiněves - sídlo chráněno jako VPZ
- Kalovice (město Úštěk)
- Lhota (město Úštěk)
- Lukov (město Úštěk)
- Malešov (město Hoštka)
- Maškovice (obec Ploskovice)
- Rašovice (město Úštěk) - sídlo chráněno jako VPZ
- Robeč (město Úštěk)
- Rochov
- Sedlec (obec Křešice)
- Sedlec (na Třebenicku)
- Slatina - sídlo chráněno jako VPZ
- Soběnice (obec Liběšice) - sídlo chráněno jako VPZ
- Srdov (obec Liběšice) - sídlo chráněno jako VPZ
- Starý Týn (město Úštěk) - sídlo chráněno jako VPR
- Vrutice a Svařenice (obec Vrutice)
- TEREZÍN - sídlo chráněno jako MPR
- Těchobuzice (obec Ploskovice)
- Třebušín
- ÚŠTĚK - sídlo chráněno jako MPR
- Velký Hubenov (obec Snědovice)
- Zimoř (obec Liběšice)
- Dubice (obec Řehlovice)
- Habří (obec Řehlovice)

- Nová Ves (město Ústí nad Labem)
- Podlešín (obec Stebno)
- Proboštov (obec Malečov)
- Radejčín (obec Řehlovice)
- Střekov (město Ústí nad Labem)
- Zubrnice - sídlo chráněno jako VPR
- BENEŠOV NAD PLOUČNICÍ - sídlo chráněno jako MPZ
- Rytířov (město Verneřice)
- Valkeřice

Z výše uvedeného seznamu je patrná značná koncentrace památkově hodnotných sídel v oblasti jádra Českého středohoří mezi Litoměřicemi, Teplicemi a Ústím nad Labem a dále na Úštěcku a Hrobčicku (v posledním jmenovaném případě je však nevýhodou malá atraktivita mikroregionálního střediska Hrobčice).

Pokud bychom se opět vrátili k úvodnímu členění destinace České středohoří na venkovské turistické mikroregiony, zjistili bychom, že pro rozvoj venkova je třeba systematicky podporovat rozšiřování turistické nabídky především v následujících slabě rozvinutých mikroregionálních centrech:

- Mirkov (část obce Povrly)
- Zubrnice
- Třebušín
- Verneřice
- Benešov nad Ploučnicí
- Úštěk
- Hoštka
- Terezín
- Brozany nad Ohří
- Dubice (část obce Řehlovice)
- Velemín
- Kostomlaty pod Milešovkou
- Řehlovice
- Hostomice
- Hrobčice
- Bečov
- Libčeves
- Třebívlice

- Třebenice
- Libochovice

Pro zachování současné dopravní provázanosti jednotlivých lokalit Českého středohoří je také vhodné turisticky využívat atraktivní železniční tratě Lovosice - Úpořiny - Teplice, Litoměřice - Úštěk - Česká Lípa a Ústí nad Labem - Velké Březno - Děčín (včetně odbočky do Zubnic), které vzhledem k řídkému osídlení přilehlého území postupně ztrácejí ekonomické opodstatnění svého provozu.

Podřípsko

Venkovský region Podřípsko je (také vzhledem ke své velikosti) nejhomogenněji vymezenou turistickou destinací Ústeckého kraje. Velkou výhodou regionu je také to, že ho je možné rozdělit na následující přirozené venkovské mikroregiony s vlastními centry:

- Roudnicko
- Štětsko (venkovské části Štětí, Račice)
- Budyňsko (Budyně nad Ohří, Žabovřesky nad Ohří, Dušníky, Přestavky, Mšené-lázně, Martiněves)

Venkovské Podřípsko je tradiční rezidenční a zemědělskou oblastí, která sice například disponuje dostatkem zemědělských hospodářů pro rozvoj agroturistiky, ale cestovní ruch pro ně a pro další obyvatele podřípského venkova většinou není a nebude ekonomickou prioritou. Výjimku mohou v budoucnosti tvořit sídla s výrazným turistickým potenciálem (především samotná Roudnice nad Labem, Budyně nad Ohří, Mšené-Lázně, Doksany, bezprostřední okolí hory Říp a dále sídla ležící na budoucí Labské stezce a cyklostezce podél Ohře).

V současné době není Podřípsko příliš vyhledávaným cílem pro vícedenní návštěvníky, přestože jim region může nabídnout soubor turistických cílů, které jsou zpravidla navštěvovány samostatně jednodenními výletníky. Do tohoto souboru patří především památná hora Říp, historické město a hrad Budyně nad Ohří a klášter v Doksanech. Pravděpodobně z důvodu nepřístupnosti zdejšího zámku je dosud méně navštěvována Roudnice nad Labem, celý region také dosud příliš nezhodnotil svou dlouhou vinařskou tradici (například Labská vinařská cyklostezka ani zdaleka nedosahuje věhlasu své moravské obdoby). Specifický lázeňský cestovní ruch dominuje návštěvnosti obce Mšené-Lázně.

Region Podřipska bohužel svým návštěvníkům nemůže nabídnout ani velké množství historické architektury venkova a malých měst. Nejhodnotnější soubory se nacházejí v následujících sídlech (městské lokality jsou uvedeny velkými písmeny):

- Brocno (město Štětí) - sídlo chráněno jako VPZ
- BUDYNĚ NAD OHŘÍ - sídlo chráněno jako MPZ
- Počeplice (město Štětí)
- Radouň (město Štětí)

Z analýzy jednotlivých mikroregionů Podřipska vyplývá, že problémem je výhledově nedostatečná nabídka turistických služeb (zejména ubytování) v Budyni nad Ohří a průmyslovém Štětí, která se ovšem pravděpodobně projeví až po zprovoznění dálkových cyklostezek procházejících oběma městy. Dalšími vhodnými lokalitami pro případný rozvoj turistického ubytování a souvisejících služeb jsou Doksany a Krabčice.

Děčínsko a Šluknovsko

Přestože jsou venkovské turistické oblasti Děčínska a Šluknovska poměrně různorodé, lze je rozdělit do dvou základních skupin: Západní část regionu tvoří skalnaté území Labských pískovců, zatímco ve východní části převažují oblé zalesněné vrchy Lužických hor. Pro potřeby podrobnější analýzy cestovního ruchu bylo ovšem území Děčínska a Šluknovska rozděleno na následující turistické mikroregiony:

- Jílovsko (Jílové, Tisá)
- Děčínsko (venkovské části Děčína, Ludvíkovice, Huntířov)
- České Švýcarsko (Hřensko, Jetřichovice)
- Arnolticko (Arnoltice, Bynovec, Janov, Labská Stráň, Růžová)
- Českokamenicko (Česká Kamenice, Janská, Srbská Kamenice, Kunratice, Kytlice)
- Chřibsko (Chřibská, Rybníště)
- Jiřetínsko (Jiřetín pod Jedlovou, Dolní Podluží, Horní Podluží)
- Krásnolipsko (Krásná Lípa, Doubice, Varnsdorf-Studánka)
- Šluknovsko (Šluknov, Jiříkov, Staré Křečany, Mikulášovice, Velký Šenov, Lipová, Vilémov, Dolní Poustevna, Lobendava)

Západní část hodnoceného venkovského regionu (zejména Tisá, Hřensko a Jetřichovice) je již dnes pro své skalní útvary turisticky velmi vyhledávaná, a proto se zde - pravděpodobně jako v jediné části kraje - již rozvinula odpovídající turistická infrastruktura (problémem zůstává pouze stánkový prodej v Hřensku, který kazí dojem vyspělého letoviska). I přes přetrvávající koncentraci návštěvníků v Hřensku a Jetřichovicích se postupně také rozvíjí cestovní ruch ve zbylé oblasti NP České Švýcarsko. K urychlení tohoto vývoje přispívá také otevření nového návštěvnického centra v Krásné Lípě a aktivní činnost destinační agentury o. p. s. České Švýcarsko. Povzbudivě se rozvíjí také letní a zimní formy cestovního ruchu v hlavních střediscích západní části Lužických hor - Jiřetíně pod Jedlovou a Chřibské a související marketingový projekt Vandrování po tolstejnském panství.

Cestovní ruch se naopak zatím nedostatečně rozvíjí na zbylém území Šluknovska a především na atraktivním Českokamenicku, které má pro turistické využití lepší předpoklady.

Určitým omezením turistického rozvoje venkovských oblastí Děčínska a Šluknovska je menší počet povolených cyklotras na území NP České Švýcarsko a značná členitost západní části území - v tomto případě je ovšem příslibem do budoucna dokončení Labské cyklostezky. Omezení cykloturistiky je také kompenzováno dobrými podmínkami pro další formy cestovního ruchu - například pro rekreační plavbu v soutěskách na Kamenici a hraniční Křinici a potenciálně i daleko vyšším rekreačním využitím labské vodní cesty.

S podobným problémem - nedostatkem bezpečných turistických tras pro pěší, cyklisty a jezdce na koních se bohužel potýká i Českokamenicko a Šluknovsko. Zejména Šluknovsko i díky tomu leží na okraji turistického zájmu, k čemuž dále přispívá i stále odkládané železniční propojení Dolní Poustevny a saského Sebnitz, které by umožnilo zavedení plánovaných atraktivních turistických vlaků v relaci Děčín - Benešov nad Ploučnicí - Jedlová - Krásná Lípa - Mikulášovice - Dolní Poustevna - Sebnitz - Bad Schandau.

V oblasti Šluknovska a Českokamenicka se dosud příliš nerozvíjí ani rekreační jezdeckví, přestože oba regiony mají velmi dobré předpoklady pro jezdeckou turistiku. Podobně nepříznivě vypadá také situace v oblasti zimních sportů (zejména běžeckého lyžování), které by v obou oblastech výrazně přispěly k prodloužení turistické sezóny. I přes slabou zemědělskou tradici (region byl v minulosti především průmyslový) se naopak v Žofíně na Šluknovsku podařilo vybudovat nadregionálně známou farmu s prodejem kozích výrobků.

Oblast Děčínska a Šluknovska neoplývá velkým množstvím historických památek, které by byly využívány pro cestovní ruch. Za zmínku tak stojí především zpřístupněné zámky v Děčíně a Jílovém, postupně obnovovaný zámek ve Šluknově a zřícenina hradu Tolštejna nad Jiřetínem pod Jedlovou. V regionu však existují i další chátrající zámecká sídla vhodná pro turistické využití (především Česká Kamenice a Lipová). Předností regionu je naopak velký počet rozhleden, které jsou prakticky rovnoměrně rozmístěny po celém jeho území (s výjimkou Českého Švýcarska, kde je nahrazují upravené skalní vyhlídky). Mezi nejvýznamnější rozhledny patří Děčínský Sněžník, Jedlová, Dymník, Tanečnice a Studenec (posledně jmenovaná rozhledna se právě opravuje), ovšem v kraji přibývají také nové vyhlídkové věže. Pro oblast Šluknovska je typická také sklářská výroba (v Horní Chříbské pravděpodobně ještě pracuje naše nejstarší sklárna), která ovšem pro cestovní ruch dosud nebyla téměř vůbec využita. Technické památky vhodně doplňují také zbytky větrných mlýnů (Růžová, Světlík), unikátní mlýn na koření (Chříbská) a především zpřístupněné štoly v okolí hornického městečka Jiřetína pod Jedlovou.

Ve venkovských oblastech Děčínska a Šluknovska se také dochovaly unikátní podstávkové domy (kombinace dřevěných a zděných konstrukcí), které utvářejí charakter většiny památkově významných a dosud turisticky nedoceněných venkovských sídel regionu (sídla městského charakteru jsou uvedena velkými písmeny):

- Brtníky (obec Staré Křečany)
- Císařský (město Šluknov)
- ČESKÁ KAMENICE - sídlo chráněno jako MPZ
- Dlouhý Důl (město Krásná Lípa) - sídlo chráněno jako VPZ
- CHŘIBSKÁ, Dolní Chříbská a Horní Chříbská (město Chříbská)
- JIŘETÍN POD JEDLOVOU - sídlo chráněno jako MPZ
- Kamenická Stráň (obec Růžová) - sídlo chráněno jako VPZ
- Kopec (obec Staré Křečany)
- Království (město Šluknov)
- Krásné Pole (město Chříbská)

- Kyjov (město Krásná Lípa)
- Lipová
- Líska (město Česká Kamenice)
- Merboltice
- Nová Doubice (obec Doubice)
- Rožany (město Šluknov)
- STARÝ JIŘÍKOV (město Jiříkov)
- ŠLUKNOV - sídlo chráněno jako MPZ
- Vlčí Hora (město Krásná Lípa)
- Všemily (obec Jetřichovice)
- Vysoká Lípa (obec Jetřichovice) - sídlo chráněno jako VPZ

Na základě analýzy jednotlivých turistických mikroregionů Děčínska a Šluknovska dospěl zpracovatelský tým k závěru, že nejpřínosnější bude podpora rozvoje turistických služeb v následujících slabě rozvinutých mikroregionálních centrech:

- Česká Kamenice
- Chřibská
- Jiřetín pod Jedlovou
- Krásná Lípa
- Šluknov
- Lipová
- Dolní Poustevna

V západní části regionu a zejména v oblasti Hřenska bude naopak v blízké budoucnosti zřejmě nezbytné turistickou návštěvnost regulovat.

Žatecko

Turistický region Žatecko je tvořen především mírně zvlněnou oblastí Poohří a členitějšími územími podél přítoků Ohře, které zpravidla vytvořily výraznější údolí. Přestože celé území Poohří má výrazně venkovský charakter (dokonce i Žatec a Louny je možné označit za venkovská města), pro podrobnější analýzu bylo dále rozčleněno na následující venkovské turistické mikroregiony:

- Jižní Mostecko (Havraň, Lišnice, Polerady, Volevčice)
- Povodí Chomutovky (Bitoveves, Blažim, Velemyšleves, Bílence, Nezabylice, Všehrady)
- Nechanicko (Březno, Chbany, Rokle, Libědice, Račetice, Pětipsy)
- Radonicko (Radonice, Vilémov)

- Podbořansko (Podbořany, Veliká Ves, Krásný Dvůr, Mašťov, Nepomyšl, Podbořanský Rohozec, Vroutek, Očihov, Blšany, Kryry-Běsno, Kryry-Kryry, Kryry-Strojetice)
- Lubenecko (Lubenec)
- Blatensko (Blatno, Petrohrad, Kryry-Stebno)
- Žatecko (venkovské části Žatce, Staňkovice, Žiželice, Hrušovany, Libočany, Nové Sedlo, Čeradice, Libořice, Měcholupy, Holedeč, Deštnice, Liběšice, Tuchořice, Zálužice)
- Postoloprtsko (Postoloprty, Lišany, Výškov)
- Lounsko (Louny-Brloh, Louny-Nečichy, Cítoliby, Blšany u Loun, Chlumčany, Černčice, Vršovice, Obora, Veltěže, Slavětín, Počedělice, Koštice)
- Perucko (Peruc)
- Panenskotýnecko (Panenský Týnec, Úherce, Žerotín, Vrbno nad Lesy, Toužetín, Smolnice, Hříškov, Nová Ves)
- Podlesí (Ročov, Vinařice, Brodec, Zbrašín, Líšňany, Jimlín, Opočno, Lipno, Hřivice, Pnětluky, Domoušice)

Většina venkovských mikroregionů Žatecka (s výjimkou jižního Mostecká, kde je tvář krajiny výrazně postižena průmyslovou činností) je dostatečně atraktivní pro budoucí rozvoj cestovního ruchu, ale chybí zde odpovídající zázemí a služby. V současné době je tak Žatecko využíváno především pro jednodenní cyklistické výlety nebo vodní rekreaci spojenou se splouváním řeky Ohře nebo s vodní nádrží Nechranice. Dalšími významnými turistickými centry regionu jsou jeho historická města (především Žatec a Louny), zpřístupněné památky (především zámky Krásný Dvůr a Líčkov), archeoskanzen v Březně a památná místa v Peruci a okolí. Značný turistický potenciál budou mít po svém plném zpřístupnění také zámky Nový hrad v Jimlíně a Stekník. Žatecko je také naší nejvýznamnější chmelařskou oblastí, a proto se začínají postupně rozvíjet také turistické aktivity spojené s tímto fenoménem reprezentované především sdružením Chrám chmele a piva. Velkým přínosem pro rozvoj cestovního ruchu bude zprovoznění připravované cyklostezky podél Ohře, která by mohla být vhodně doplněna navazující stezkou atraktivním územím podél Chomutovky (spojení Krušnohoří - Chomutov - Postoloprty/Ohře, které se ovšem zatím neplánuje).

Žatecko je také krajem s velkým množstvím dochované historické architektury v malých městech a na venkově. Za pozornost v této souvislosti stojí zejména následující sídla (lokality městského charakteru jsou uvedeny velkými písmeny):

- Nemilkov (obec Lišnice)
- Běsno (město Kryry)
- BLŠANY
- CÍTOLIBY
- Divice (obec Vinařice)
- Donín (obec Toužetín)

- Filipov (obec Domoušice)
- Kluček (obec Liběšice)
- Krásný Dvůr
- Líčkov (obec Liběšice)
- Lipenec (obec Lipno)
- Malá Černoc (město Blšany)
- Malměřice (obec Blatno)
- Nehasice (obec Bitozeves)
- Němčany (obec Krásný Dvůr)
- Obora
- Počerady (obec Výškov)
- POSTOLOPRTY
- Pšov (město Podbořany)
- Radonice nad Ohří (městys Peruc)
- Skupice (město Postoloprty)
- Smolnice
- Soběchleby (město Blšany)
- Stebno (město Kryry)
- Stekník (obec Zálužice) - sídlo chráněno jako VPZ
- Tuchořice
- Želeč (obec Měcholupy)
- Čejkovice (obec Libědice)
- Lažany (obec Hrušovany)
- Libědice
- MAŠŤOV
- RADONICE
- Stranná (obec Březno)
- Škrle (obec Bílence)
- Úhošťany (město Kadaň)
- VILÉMOV

V souvislosti s výše uvedeným seznamem je také třeba doplnit, že oblast Žatecka je z hlediska Ústeckého kraje regionem s největším počtem zchátralých nebo nevhodně využitých historických zemědělských usedlostí, které tak představují dosud nevyužitý potenciál pro rozvoj agroturistiky a jezdeckví.

Jako venkovská turistická centra by měla být podporována následující sídla (zpravidla se slabě rozvinutou turistickou nabídkou):

- Lubenec
- Petrohrad
- Kryry
- Vroutek
- Blšany
- Podbořany
- Krásný Dvůr
- Mašťov
- Radonice
- Vilémov
- Poláky (část obce Chbany)
- Březno
- Postoloprty
- Bitoveves
- Domoušice
- Ročov
- Panenský Týnec
- Peruc

Pro další rozvoj cestovního ruchu ve venkovských oblastech by také bylo vhodné lépe využít turisticky atraktivní železniční tratě Louny - Domoušice - Rakovník a Kadaň - Vilémov - Krásný Dvůr - Podbořany.

3.2. Přehled provozoven agroturistiky v Ústeckém kraji

Jako důležitá součást analýzy podmínek pro rozvoj turistiky na venkově byl zpracován přehled provozoven, které poskytují služby spojené s venkovským pojetím turistiky. Toto pojetí bylo v této kapitole vymezeno jako rekreační jízda na koni, jezdecká turistika, chov ovcí a koz, výroba sýrů, možnost práce na zemědělské farmě a veřejně přístupná tvůrčí dílna. Přestože se může zdát, že například chov koní je na venkově poměrně rozšířen, ve skutečnosti je bohužel provozoven výše uvedených typů na území kraje velmi malé množství (v případě zmíněného chovu koní se často jedná o závodní stáje přístupné pouze členům daného jezdeckého oddílu, případně pro krátkodobé komerční vyjížďky bez navazujících služeb).

Při regionálním srovnání vychází jako oblast s nejvyšší koncentrací provozoven agroturistiky České středohoří, které je následováno Krušnými horami. Je tedy zřejmé, že provozovny se koncentrují zejména v hornatých územích kraje. Oblast Děčínsko a Šluknovsko, Žatecko a

Podřipsko mají agroturistických provozoven dosud malé množství. Žatecko a Podřipsko však mají několik vinařských provozoven (totéž platí i o Českém středohoří, méně pak o Krušných horách), které jsou alternativou agroturistiky.

Mezi provozovnami agroturistiky převažují farmy s chovem koní, které nabízejí zejména vyjíždky na koních a další související aktivity (hippoturistiku). Výrazně méně je ovčích a kozích farem, což je dáno mj. i reliéfem kraje (v rovinatých nebo pahorkatinných oblastech se ovce a kozy chovají minimálně). Většina agroturistických zařízení v Ústeckém kraji nenabízí účastníkům možnost vlastní tvorby nebo práce na dané farmě.

Přehled provozoven, který částečně vychází z materiálu zpracovaného zadavatelem (Ústeckým krajem), je pro své podrobné tabulkové zpracování součástí samostatné přílohy.

3.3. Územní diferenciace potenciálu Ústeckého kraje pro rozvoj agroturistiky

Za základě analýzy geografických podmínek a podrobné analýzy podmínek pro rozvoj agroturistiky (kapitoly B a C) v jednotlivých turistických regionech lze provést syntetické hodnocení územní diferenciace potenciálu pro rozvoj agroturistiky v Ústeckém kraji.

		obecný potenciál pro rozvoj cestovního ruchu	
		vysoký	nízký
potenciál pro rozvoj agroturistiky	vysoký	České středohoří, (Děčínsko a Šluknovsko) propagace agroturistiky jako součásti turistické destinace, začlenění agroturistiky do regionálních turistických produktů, agroturistika jako doplňkové odvětví cestovního ruchu	Žatecko, (Podřipsko) agroturistika jako klíčové odvětví CR, vytváření agroturistických produktů, možnost propagace a vytváření image regionu jako „agroturistické oblasti“
	nízký	Krušné hory, Děčínsko a Šluknovsko deficit v infrastruktuře, která je nutnou podmínkou rozvoje agroturistiky, území vhodné pro lokalizaci provozoven agroturistiky	Podřipsko území méně vhodné pro rozvoj agroturistiky, agroturistika jako okrajové odvětví, nízká efektivita podpory rozvoje agroturistiky

Diferenciace je provedena jednak formou typologie. Ta vychází ze čtyřpolní matice kombinující potenciál pro rozvoj agroturistiky a obecný potenciál pro rozvoj cestovního ruchu, přičemž každému ze čtyř polí přísluší jiné výchozí podmínky i jiná strategie pro rozvoj agroturistiky.

Typologii přibližuje následující tabulka. V každém poli je uveden region a stručná charakteristika pozice agroturistiky. Je třeba mít na paměti, že zařazení regionů do jednotlivých segmentů tabulky nelze brát absolutně. Jedná se o relativní srovnání jednotlivých regionů Ústeckého kraje mezi sebou.

3.4. Doplnkové formy cestovního ruchu v Ústeckém kraji

Jako čtvrtá úroveň analýzy podmínek pro rozvoj agroturistiky v ÚK je zpracován přehled alternativních forem cestovního ruchu v turistických regionech Ústeckého kraje. Pro každou alternativní formu je popsána využitelnost těchto pro různé „agroturistické“ cílové skupiny a podskupiny a doplňkovost alternativních forem s agroturistikou.

Ekoagroturistika

Jedná se o formu cestovního ruchu, která je agroturistice příbuzná. Odlišuje se důrazem na „čistotu“ zemědělské výroby, použití původních technologií nezátěžujících životní prostředí a zdraví konzumentů. Účastníci agroturistiky a ekoagroturistiky jsou podobné cílové skupiny s tím, že ekoagroturistika je přirozeně nákladnější. Tudíž lze předpokládat, že účastníci ekoagroturistiky se mohou rekrutovat zejména ze skupin se středními a vysokými příjmy. Dalším specifickým účastníků ekoagroturistiky je jejich vyšší důraz na zdraví. Lze tudíž předpokládat, že ekoagroturistický pobyt zvolí častěji obyvatelé velkých měst, účastníci cestovního ruchu, kteří využívají wellnessových služeb nebo lázeňských pobytů (účastníci agroturistiky naopak kladou větší důraz na pobyt v přírodě, lehčí sportovní aktivity, autentičnost venkova apod.).

Ekoturistika

Jedná se o formu cestovního ruchu, která je agroturistice blízko svou malou zátěží životního prostředí. Je spojena s poznáváním odlehlejších částí krajiny při splnění požadavku minimálního dopadu na životní prostředí. Produkty ekoturistiky jsou vhodné jako doplňková aktivita k agroturistickým pobytům. Např. při týdenním pobytu na farmě je možné obohatit jej o jednodenní výlet do přírodní rezervace apod. v malé skupině s průvodcem či ochráncem přírody. Vždy se však jedná o doplňkovou aktivitu – cílové skupiny, které mají ekoturistiku jako svůj hlavní motiv cestování, jsou odlišné od „agroturistických“ cílových skupin.

Poznávací cestovní ruch

Jedna z tradičních forem cestovního ruchu má ve vztahu k agroturistice opět jen doplňkovou povahu. Poznávání historie, kultury, přírodních a architektonických památek je aktivitou, která je vázána na nejbližší okolí místa pobytu. V případě, že lokalita disponuje historickými objekty, folklorními slavnostmi apod., jsou tyto atraktivity využitelné i účastníky agroturistiky. Naopak jestliže má lokalita málo kulturně-historických atraktivit, pro rozvoj agroturistiky to obvykle nemá zásadní dopad. Kulturně-historický poznávací cestovní ruch je formou, která je na rozdíl od agroturistiky vyhledávána širokým spektrem cílových skupin návštěvníků nezávisle na příjmu, zdrojové oblasti atd.

Pěší turistika

Pěší turistika jako jedna z nejobvyklejších forem cestovního ruchu je přirozeným doplňkem agroturistiky. Škála skupin obyvatel provozujících pěší turistiku je velmi pestrá a lze konstatovat, že každý účastník agroturistiky je současně potenciálním pěším turistou. Proto je vybavenost okolí agroturistických provozoven značenými nebo alespoň přístupnými a udržovanými pěšími cestami vedoucími klidnou krajinou jednou důležitou podmínkou rozvoje agroturistiky. Husté sítě značených turistických cest se v Ústeckém kraji nacházejí jen v některých oblastech.

Cykloturistika

Cykloturistika patří mezi lehčí sportovní formy cestovního ruchu. Její vazba na agroturistiku je možná velmi dobře. Cestování na jízdních kolech může být alternativou zejména při delších agroturistických pobytech. Cykloturistiku může provozovat většina hostů agroturistických zařízení – možnost půjčení jízdních kol je proto užitečnou doplňkovou službou. Zásadním požadavkem pro uplatnění cykloturistiky je však vybavenost daného regionu dobře značenými cyklistickými trasami vedoucími buď po cyklistických stezkách, nebo cestách či málo frekventovaných silnicích bez nebezpečných úseků. Vzhledem k tomu, že Ústecký kraj má výstavbu cyklistických stezek a odstraňování kolizních míst na cyklistických trasách jako jednu ze svých priorit, lze v příštích letech předpokládat významné zlepšení podmínek pro cyklistiku.

Zimní turistika (lyžování)

Agroturistické pobyty se přirozeně koncentrují do hlavní letní sezóny, případně do pozdního jara nebo časného podzimu. Zimní nabídka agroturistických provozoven je zúžená vlivem méně příznivého počasí, absence některých produktů, které jsou k dispozici v létě apod. Zimní turistika tedy může představovat jednak doplňkovou aktivitu pro účastníky agroturistiky v zimě, častěji však může být naopak agroturistika doplňkovou aktivitou při zimních pobytech spojených s lyžováním, zejména běžeckým. Skupiny, které provozují zimní cestovní ruch, se podobají skupinám provozujícím cykloturistiku.

Venkovní sporty vč. golfové turistiky

Ačkoli venkovní sporty představují poměrně specifickou formu cestovního ruchu, lze je zařadit mezi alternativy agroturistiky. Jejich nabídka nebývá součástí nabídky agroturistických provozoven, může však být dobře využívána, pokud se nachází v blízkosti (jednotlivé služby cestovního ruchu vytvářejí tzv. „cluster“). Skupiny, které se věnují venkovním sportům, jsou poměrně heterogenní (některé sporty vyžadují dobrou fyzickou kondici, jiné jsou nákladné apod.). Při agroturistickém pobytu skupin (např. rodin) mohou být venkovní sporty alternativní aktivitou třeba jen pro část skupiny.

Wellness a léčebné pobyty v lázních

Léčebné pobyty a služby wellness vyhledávají specifické segmenty návštěvníků (např. častěji střední a starší věkové kategorie, ženy, lidé s vyšším vzděláním). Doplňkovost těchto služeb s agroturistikou je podobná venkovním sportům s tím, že segmenty návštěvníků vyhledávající léčebné pobyty a wellness se často doplňují se segmenty provozující venkovní

sporty. Častý model, kdy část pobytu jeden účastník téže skupiny tráví sportem a jiný účastník léčebnými procedurami nebo wellness, se může uplatnit i při doplňkových aktivitách agroturistiky.

4. Návštěvnost a způsob propagace agroturistiky

4.1. Návštěvníci

Návštěvníci Ústeckého kraje jsou evidováni statistikami noclehů v hromadných ubytovacích zařízeních. Dále jsou prováděna dotazníková šetření návštěvníků zjišťující jejich strukturu. Tato šetření se zajišťují buď ad hoc jednotlivými městy a regiony, nebo koordinovaně státní agenturou CzechTourism. Pro potřeby hodnocení struktury návštěvníků Ústeckého kraje je využitelné pouze šetření CzechTourismu. Tento průzkum probíhá v posledních letech 2x ročně ve spolupráci s informačními centry a turistickými objekty v celém Česku. Výsledky za jednotlivé lokality nebo menší regiony však bohužel nejsou vzhledem k malému počtu dotazovaných příliš hodnověrné a velmi špatně je lze zobecňovat. Navíc pochopitelně jsou orientované na cestovní ruch jako celek, což znemožňuje hodnotit strukturu návštěvníků z hlediska agroturistiky. Z tohoto důvodu se analýza omezuje jen na stručný profil návštěvníků Ústeckého kraje jako celku v letech 2005-06, shrnutý v následujících bodech (podle www.czechtourism.cz a Atlasu cestovního ruchu):

- Přibližně 1/4 návštěvníků je v Ústeckém kraji prvně.
- Více než 1/3 návštěvníků kraje jsou jednodenní návštěvníci. Asi 18 % jich v dané lokalitě stráví 7 dní nebo déle (další návštěvníci však v regionu mohou strávit rovněž více než 7 dní, ale během pobytu střídají lokality, čímž jsou v průzkumu vedeni jako návštěvníci s kratší dobou pobytu).
- 3/4 návštěvníků jsou z Česka, zbytek jsou zahraniční návštěvníci. Mezi zahraničními návštěvníky jednoznačně převažují Němci (63 %) následovaní Nizozemci, Poláky a Slováky.
- Průměrná denní útrata se u českých návštěvníků pohybuje nejčastěji v intervalu 200-500 Kč/os., u zahraničních návštěvníků v intervalu 500-1000 Kč/os.
- Nejčastěji využívaným zdrojem informací jsou příbuzní a známí (62%), propagační materiály (56%) a internet (54%). Zahraniční návštěvníci získávají v porovnání s Čechy více informací z propagačních materiálů (66%, Češi 53%) a turistických informačních center (58%, Češi 41%).
- Návštěvníci se ve srovnání s ostatními kraji do Ústeckého kraje dopravují relativně často osobním automobilem, naopak relativně málo využívají veřejné dopravy (autobusů a vlaků).
- Přibližně 3/5 návštěvníků jsou ubytovány v hromadných ubytovacích zařízeních (zbývající část pobývá v soukromí, u známých nebo ve vlastním objektu).
- Nejčastějším cílovým bodem návštěvníků je Děčín, dále pak některé lokality Českého Švýcarska, a další významná města.
- Návštěvníci nejčastěji do regionu přijíždějí za poznáním (platí více pro zahraniční návštěvníky), relaxací, pěší turistikou a sportem (platí více pro domácí návštěvníky). Poznání, turistika a sport jsou relativně častými motivy i ve srovnání s jinými kraji

Česka, naopak relativně málo častými motivy návštěvy jsou ve srovnání s jinými kraji Česka práce, zdraví a tranzit.

- Z hlediska hodnocení služeb jsou spokojenější zahraniční návštěvníci, naopak nejmenší spokojenost vykazují návštěvníci z blízkých regionů (tento jev je však společný všem krajům).

Agroturistika stejně jako každá forma cestovního ruchu samozřejmě přitahuje některé skupiny návštěvníků více než jiné. Na základě publikací věnovaných cestovnímu ruchu (Čertík a kol, 2000, Pásková-Zelenka, 2002, Butler, 1998, Vystoupil a kol., 2006) lze identifikovat některé typické charakteristiky účastníků agroturistiky (bez pořadí dle významu). Účastníci agroturistiky:

- cestují převážně individuálně (tedy ne organizovaně) a v menších skupinách,
- ubytovávají se v klidnějších ubytovacích zařízeních rodinného typu s menší kapacitou (cca do 20-30 lůžek); typickým ubytovacím zařízením jsou venkovské penziony a ubytování v soukromí,
- přijíždějí téměř vždy z měst nebo urbanizovaných regionů,
- využívají k dopravě do destinace velmi často osobních automobilů, naopak při dopravě na místě využívají jiných dopravních prostředků (jízdní kolo, kůň, autobus, vlak, loď apod.),
- necestují obvykle na velké vzdálenosti (tedy např. nepřijíždějí ze vzdáleného zahraničí),
- během cesty příliš nestřídají lokality, v nichž jsou ubytováni (obvykle stráví celý pobyt na jednom místě, z něhož vyjíždějí nejvýše na jeden den),
- jsou ochotni za pobyt utratit nadprůměrné množství peněz,
- vyhledávají autenticitu a přirozené atraktivity více než uměle vytvořené atrakce,
- jsou jednoznačně nejčastěji rodiny s dětmi s výrazným odstupem následovaní páry středního nebo staršího věku.

4.2. Cílové skupiny

Dnes již nestačí nabídnout hostům pouze ubytování a stravování, to dokáže konkurence také. Poptávka je zvláště po doprovodných programech. Tvorbu nabídky a její prodej usnadňuje zaměření se na určité cílové skupiny klientů. Názory a představy o rekreaci na venkově se však mohou u jednotlivých skupin lidí výrazně odlišovat. Každý člověk vyhledává a očekává od dovolené něco jiného. Proto je dobré, mít určitý přehled o tom, o co by jednotlivé skupiny mohly mít zájem.

Důležité je si uvědomit, že i v případě agroturistiky platí, že její specifika musí tvořit doprovodné programy, kterými osloví vybranou cílovou skupinu.

4.3. Cílové skupiny v agroturistice

Sportovně založení lidé nejspíš očekávají, že v okolí farmy budou moci trénovat, běhat, jezdit na koních, plavat, hrát tenis, stolní tenis, chodit na túry apod. Něco se dá realizovat i na statku, např. na zahradě lukostřelba proti zdi stodoly, nebo stolní tenis. Množství chalup například na Šumavě také půjčuje různé sportovní potřeby včetně trekových a horských kol. Alespoň jeden člen rodiny ubytovatele by měl poskytovat odborné informace o náležitostech toho či jiného sportu, znát trasy pěší nebo běžkové atd. V poslední době se zase začínají na vesnici objevovat kuželníky. Také hřiště volejbalu není příliš náročné ani na peníze ani na čas zemědělce. Zařízení pro tenis, nebo plavecké bazény znamenají vysoké finanční prostředky na investice a údržby, které se pak musí navrátit prostřednictvím cen. Přesná kalkulace v projektu je tedy podmínkou, nebo je také dobré tyto věci provádět v kooperaci s jinými subjekty.

Cykloturisté (v současnosti velmi silná skupina) většinou nepotřebují technické zázemí. Běžné závady si odstraní sami, ale je vhodné, aby podnikatel věděl, kde se v blízkém okolí nachází cyklistický obchod nebo kde je možné provést některé opravy. Stezky by měly být uzpůsobeny tak, aby se cyklista nemusel nepřetržitě věnovat sledování terénu před sebou a mohl pohlédnout např. na řeku, či kostelík v povzdálí. Dále by cesta neměla být obklopena nepořádkem.

Svéráznou skupinou jsou **kluby či spolky věnující se sportovní činnosti**, třeba zálesácké hře střelbou barevným značením nebo šipkám. Ti se rádi účastní i dění na vesnici, zábav nebo folklórních slavností. Dá se předpokládat jejich nadměrná hlučnost. Ovšem je možno využít jejich sklonu ke zdokonalení zábavního náradí i prostor. Lze s nimi stavět saunu, kuželník, hřiště odbíjené, tobogan do vody, nebo připravit závody pro pozdější skupinu hostů, opravovat venkovní vybavení poškozené dětmi atd. Tito hosté si nikdy nestěžují na vybavení statku, chtějí se bavit a jsou štedří.

Milovníci přírody očekávají připravené, převážně pěší túry za zajímavostmi kraje, pozorování zvěře, sbírání lesních plodů. Hostitel by mohl mít v případě specializace na tuto skupinu alespoň malou knihovničku přírodovědné literatury. Disponuje-li ubytovatel videem, doporučuje se předvádění památek kraje a přírody. V tomto případě je dobrá i spolupráce s muzeem ve městě, dá se domluvit návštěva meteorologické či astronomické observatoře. Tito hosté s potěšením navštěvují i chovatelské výstavy v regionu.

Rodiny s dětmi nejspíš budou požadovat kontakt s rozmanitými zvířaty, pestrou nabídku her a prostor pro hry. Knihovnička by měla být plná příběhů a pohádek, dále stolních her (pro nepříznivé počasí). Je dobré mít někde v koutě zahrady místo na táborák, opékání vuřtů přijde vždy vhod. Nabídka pro rodiny s dětmi by měla obsahovat i další venkovní možnosti ke hrám: pískoviště, prolézačky, houpačky, bazének apod. Má-li hostitel vlastní děti, lze pořádát různé soutěže jak tělesné zdatnosti, tak vědomostní. Připadá-li to v úvahu, může hostitel nabídnout rodičům pohlídání dětí, jdou-li dospělí na večerní procházku, do restaurace nebo na bál či vesnickou zabíjačku. Zvyšuje se tím pravděpodobnost návratu hostů příští rok. Dětský kontakt se zvířaty by měl mít podnikatel dobře rozmyšlený a kontrolovatelný, aby nedošlo k nevhodnému krmení nebo úrazu.

Pro **děti s pedagogickým doprovodem nebo skupiny dětí** (zotavení, škola v přírodě) se dají použít programy obvyklé pro dospělé - návštěvy hradů a zámků, jeskyní, místních

atrakcí, her v přírodě. Rekreační děti podléhá dalším předpisům, zejména hygienickým a stravovacím. Pro školy v přírodě lze předem připravit program. Modelem může být například skautský tábor. Program může být dopředu konzultován s pedagogy nebo vedoucím skupiny. Nelze zapomenout na organizování výletů do okolí, nočních pochodů a bojových her. Děti mohou nacvičovat písně, tance a dosti často se používá nácvik a provedení divadelního představení. Pořádají se také různé soutěže s cenami, s diplomy, které děti mohou při špatném počasí vytvářet samy, nebo dopředu namnožené, které pak děti vybarvují.

Starší lidé (dosud v pracovním poměru) pravděpodobně očekávají pokoje se sociálním zařízením, pohodlné sedací soupravy a lůžka, bezpečné schodiště s dobrým zábradlím, slušně vytápěné prostory, nouzové osvětlení schodů a chodeb, odpočinkové prostory vhodné ke čtení, knížky, časopisy a možnost sledování televizních pořadů, klidný dům s přívětivou zahradou s případným altánkem. Někteří ubytovatelé nabízejí v letáku i možnosti vzít si sebou oblíbeného mazlíčka, psa, kočku a dokonce kanárka. Tito lidé si také představují pohodlné turistické cesty s odpočívadly a chtějí mít účast v programech volného času. Podle průzkumů kladou dům a zahradu na první místo hodnocení venkovské turistiky. Jeden člen rodiny ubytovatele asi bude muset plánovat čas pro diskuse se staršími lidmi. Je velmi ceněné, když umí hrát na nějaký nástroj, oblíbené jsou starší lidové a populární písně. Znalost hostitele, kde v okolí hraje dechovka nebo jiná hudební skupina, je rovněž důležitá. Pro přátele her by měly být na statku mariášové a žolíkové karty, šachy, dáma atd. Není vítaná kombinace starších manželů a rodin s dětmi, nervozita starších v případě hluku je známá.

Důchodci hledají podobně vybavené pokoje i vnitřek domu jako starší lidé. Stejně tak očekávají poklidný odpočinek v příjemném prostředí nerušeném hlukem města. Proto je dobré si raději vyžádat jejich souhlas při kombinaci s rodinami s dětmi, sportovně zaujatými a milovníky přírody. Podstatné jsou i dobře značené turistické stezky, odpočinková místa, altán, pergola atd. jsou vítány. Předpokládá se jakási čítárna, či čtecí kout, nebo zajištěný přístup do místní knihovny, stejně jako sledování televize, případně CD s možností poslechu většinou klasické hudby. Na videu rádi shlédnou starší filmy obsazené herci jejich mládí. Rádi konají výlety na místní slavnosti, či poutní místa do nepříliš velké vzdálenosti. Disponuje-li statek bryčkou, nechají se tam odvézt (využívat v nabídce statku a započíst do služeb), a nejen oni i další skupiny návštěvníků. Podle zahraničních materiálů přijímají starší lidé s povděkem a úlevou další osobní službu, jako je odvoz na rekreaci a zpět za přiměřený poplatek, tím se však myslí odvoz k autobusu nebo vlaku, nikoliv přes půl republiky. Osobní péče o tuto skupinu, mění příležitostné hosty ve stálé. Nabídka odpolední kávy nebo čaje s domácím zákuskem potěší každého staršího člověka. U této skupiny se nepředpokládá zájem o těžší práci na statku, ale spíše o krmení drobných zvířat. Někdy mohou být popudliví jako hosté s dietou.

Hosté s dietou očekávají taktní respektování jejich chorob žlučníku, hypertenze, srdečních potíží, cukrovky atd. Přizpůsobení jídelníčku jejich stavu je žádoucí. Mají rádi pohodlné cesty k vycházkám s odpočívadly. Tato skupina nesportuje a naopak předpokládá u hostitele znalosti kulturních památek v okolí. Podle zahraničních zkušeností požadují čtenářský koutek s dobrým osvětlením. Výborné je v těchto případech mít vazbu na lékaře pořádajícího osvětové akce, léčitele, bylinkáře. Ve valné většině jde o poklidnou skupinu návštěvníků účastnících se jakýchkoliv přednášek spojených s promítáním, cestopisných i romantických

pořadů. Práce na statku příliš nevyhledávají. Ideální je, je-li váš statek v blízkosti lázní, kam mohou hosté pořádat výlety spojené s užíváním minerálních vod. Lze je ubytovávat v kombinaci s důchodci, případně tělesně postiženými. Tuto skupinu nelze spojovat s rodinami s dětmi a sportovně založenými hosty. Rovněž jim nevyhovuje zaujatost milovníků přírody. Většinou se tito hosté zaměřují na opatrování svého zdraví, například žlučník a jiné poruchy trávení způsobují popudlivost až neurvalost v jednání, s čímž by měl hostitel počítat.

Jednou ze zajímavých, avšak rizikových skupin jsou **tělesně a zdravotně postižení**. Jsou nezbytné speciální stavební úpravy například sociálních prostor a všeobecně pro pojízdná křesla. Stavební úpravy potřebují nejen důvtip a znalost, ale i finance. Jde o bezbariérové přístupy nejen do pokojů, nájezdy u vstupů, ale i úpravu cestíček v přístupné zahradě. Šíře dveří má být nejméně 80 centimetrů, musí zde být snadný přístup do sprch či van, vyřešené chodby a přístupy bez schodů. Vzhledem k tomu, že tato skupina hostů se zajímá o hospodářská zvířata, je nutné upravit i přístupy ke kotcům králíků, výběhům ovcí, do chlévů, vjezdy na zahradu, do altánu, ke grilu v přírodě a mnohé jiné. Vybavení a postupy prací lze najít v příslušných brožurách Svazu invalidů. Popřípadě lze pro ně zařídit někde v sousedství jízdu na koních, protože hipoterapie je léčivá disciplína. Užívá se také plavání, vyjíždky v kočáře, na saních tažených koňmi, vrhání kroužků na tyčky, hody míčem do košů i jiné sporty a společné hry i soutěže. Doporučuje se chování jako ke zdravým. Hostitel i celá rodina by měl mít vyvinuté sociální citění a notnou dávku tolerance pro občasnou nesnášlivost těchto hostů. Nejde však jen o tělesně postižené, může se jednat i o postižení duševní. Zde platí, že s těmito návštěvníky je potřebí mít již nějaké zkušenosti předem, někdy se navozuje velmi těžko pohostinná atmosféra. Trochu odlišná je situace rodin s postiženým dítětem. Tady rodiče poměrně snadno zvládají rozmary dítěte, ale je nutné nezapomínat, že tito rodiče si velmi rádi zajdou do kina nebo divadla a hospodář by měl nabídnout hlídací službu (pochopitelně za odměnu). Předem se doporučuje zjištění skutečného stavu očekávaných návštěvníků, jejich přání a informace o jejich stravě. Pokud se chce podnikatel zaměřit na tuto skupinu hostů, tak mu organizace postižených nebo sociální úřady většinou dodají klienty a informují ho o státních podporách a případných úlevách u daní a poplatků. Smíchávat skupinu postižených a retardované děti s ostatními typy hostů se nedoporučuje. V případě nutnosti je nezbytný písemný souhlas zdravých hostů s tímto stavem. Je nesmírně žádoucí mít dobrý kontakt s nejbližším lékařem v okolí, mít pevnou telefonní linku i mobil. Tato skupina většinou nepatří k ekonomicky silné vrstvě obyvatelstva i přes výraznou státní podporu.

5. Produkty agroturistiky

Ubytovací služby jsou základem rozvoje cestovního ruchu. V případě agroturistiky mají tyto služby dvě základní formy – jde o ubytování v soukromí nebo ubytování v hromadných ubytovacích zařízeních.

5.1. Hlavní produkt – ubytování

Ubytování v soukromí je pro agroturistiku typické. Lze ho provozovat jednak pronájmem obytné místnosti nebo pronájmem rekreačního objektu (chata, srub, chalupa, rekreační domek). Obytnou místnost definuje Stříbrná jako uzamykatelný ubytovací prostor s lůžky, větratelný, osvětlený denním světlem, v topném období vytápěný. Má mít elektrické osvětlení a zásuvku s označením napětí. Obytná místnost není průchozí. [6] Venkovská turistika a agroturistika doporučuje pro tuto formu ubytování maximálně 10 lůžek na jeden objekt, a to proto, že při tomto počtu lůžek lze v rámci volné živnosti – ubytovací služby podávat snídaně.

Hromadná ubytovací zařízení, která připadají v úvahu pro provozování venkovské turistiky, jsou v zásadě malé hotýlky a penzionky. V tomto případě již však jde o složitější záležitost, neboť souvisí i s přijímáním zaměstnanců, pokud nemá majitel početnou rodinu nebo rozsáhlé příbuzenstvo. V těchto zařízeních se většinou předpokládá zajištění celodenního stravování hostů. V zásadě to znamená zřízení restaurace jako součást ubytovacího zařízení, a tedy mít i kvalifikovaný personál. A protože stravovací služby jsou živnost řemeslná, její provozovatel musí prokázat odbornou způsobilost. Když ji nemá, je zde problém odpovědného zástupce. Je-li v rodině či příbuzenstvu někdo příslušně kvalifikován, je řešení schůdnější. Není-li, většinou bývá složité takového zaměstnance sehnat a hlavně zaplatit.

Každé ubytovací zařízení by mělo mít obchodní název. Pro hromadná ubytovací zařízení tato povinnost přímo vyplývá ze stavebního zákona. Obchodní název by měl blíže specifikovat ubytovací zařízení (kategorii a třídu) případně jeho specializaci, rodinnou nebo místní tradici – vše v úředním jazyce. Je to i určitá součást reklamy. Další jazykové mutace názvu ubytovacího zařízení a reklamních sloganů nejsou na škodu, ale základ představuje jazyk úřední, tj. čeština. Podbízení se zahraniční klientele v podobě známých „Zimmer frei“, je zbytečné a svádí k mylnému názoru, že se podnikatel zřejmě za své češství stydí. Přitom to, co může česká a moravská krajina se svou bohatou historickou a kulturní tradicí nabídnout jako produkt cestovního ruchu, nám může leckdo závidět.

5.2. Ubytovací standardy

Pro provozování agroturistiky je velmi důležitý standard ubytovacích služeb. Všechny oborové normy (a tedy i oborová norma týkající se ubytování v soukromí a v hromadných ubytovacích zařízeních) byly zrušeny k 31. prosinci 1993. Přesto již opět existují doporučení o ubytovacím standardu, které vydaly sdružení hoteliérů a restaurátérů, podnikatelů ve venkovské turistice, Klub českých turistů a živnostenské společenstvo provozovatelů kempů a chatových osad.

Ubytovací zařízení, která splní požadavky těchto standardů, obdrží certifikát. Certifikaci kvality ubytovacího zařízení nenařizuje žádný zákon. Praxe však prověřila, že hosté dávají při výběru přednost certifikovanému ubytování před necertifikovaným. Mít certifikát je velkou konkurenční výhodou a je také požadován v některých dotačních programech. Certifikát se uděluje na dva roky.

Standard ubytovacích služeb není důležitý jen z hlediska kvality poskytovaných služeb (tj. kolikrát měnit lůžkoviny, na kolik hostů připadá jedno hygienické zařízení včetně koupelny, která ubytovací zařízení musí povinně zajišťovat i stravování hostů apod.), ale především z hlediska investiční náročnosti zřizování a provozu ubytovacího zařízení a následně i cenových relací za poskytované služby. Zde mohou nastat dvě krajnosti. Rádoby zbohatlíci budou za jednoduché služby a podmínky požadovat astronomické částky, zatímco poctivci nabídnou zbytečný přepych pod cenou. Oba však mohou dopadnout podobně. Zbohatlík ztratí příští klientelu a poctivec se možná klientely vůbec nedočká, protože ji odradí nízká cena. To se týká především zahraničních turistů, kteří považují cenu za určitý signál kvality nabízených služeb.

Standard ubytovacích služeb je rovněž vodítkem pro začleňování ubytovacích zařízení do kategorií a tříd. To stále platí a zařazení si určuje majitel (provozovatel) poskytující ubytovací služby. Ubytovaní v soukromí se člení do čtyř tříd. Třídy se označují hvězdičkami – čtyřmi, třemi, dvěma nebo jednou.

Doporučený standard ubytování ve venkovské turistice lze získat od Svazu podnikatelů ve venkovské turistice a agroturistice ČR, který má sídlo v Cholticích u Pardubic. Tento svaz zároveň provádí tzv. certifikaci objektů kategorie ubytování v soukromí.

Kritéria ECEAT jsou kritéria nadstavbová a nenahrazují základní certifikaci. Jsou to pravidla, vycházející z mezinárodních kritérií ECEAT International, jehož je ECEAT CZ členem. Každému jednotlivému požadavku - kritériu je přiřazena určitá bodová hodnota. Pro dosažení certifikátu je vyžadováno dosažení stanoveného procenta bodové hodnoty z možného maxima. Úroveň splnění kritérií se kontroluje při vstupní a následné kontrolní proceduře. Aby byl provozovateli agroturistických služeb tento certifikát udělen, musí mimo obvyklých požadavků na ubytování a stravování splňovat i tzv. „eko kritéria“ (kritéria zaměřená na ochranu životního prostředí).

5.3. Doprovodné programy

Cestovní ruch nespočívá jen v zajištění ubytování. Ten, kdo chce být úspěšným provozovatelem venkovské turistiky a agroturistiky, by se měl postarat i o volný čas svých hostů. Dobře organizovaná turistika tedy obsahuje i řadu zajímavých a atraktivních doprovodných programů. Nemusí jít jen o programy organizované přímo ubytovatelem, ale jedná se zejména o zprostředkované aktivity ve vazbě na okolí nebo na sportovní či rekondační akce provozované v blízkém okolí jinými podnikateli. Spolupráce podnikatelů se v této oblasti vyplácí. Nejde jen o případné provize za službu a kontakt, ale o oboustranný prospěch – vzájemné doporučování služeb je nejlevnější reklamou firmy. Doprovodné programy by měly mít vztah k venkovské mentalitě, měly by prezentovat historické, kulturní a přírodní zázemí venkova a měly by těžit ze specifík daného venkovského území. Takové programy dotvářejí celkový nabízený produkt cestovního ruchu a dávají mu jakousi reklamní

známku. Doprovodný program umožňuje podnikateli i určitou specializaci a tedy i výjimečnost v nabídce.

- Mezi doprovodné programy charakteristické pro venkovskou turistiku a agroturistiku patří především **stravování**. Provozovatel by měl nabízet biopotraviny nebo typickou venkovskou stravu (kulajda, kyselo, kuba). Podle kraje je možno se zaměřit na místní zvláštnosti (vinařské oblasti se svými produkty) nebo na posvícenecké slavnosti a zabíjačkové hody.
- Jiným programem mohou být **zemědělské činnosti**. Turisté se zapojují do obvyklých prací domácích a pomáhají jim při senoseči, žních, pasení hospodářských zvířat, úklidu stájí a chlévů apod. Ovšem pozor. To, že někteří turisté projeví zájem zúčastnit se zemědělských prací, neznamená, že si z nich hospodář udělá levnou pracovní sílu.
- Pokud farmář chová koně, může nabízet velmi atraktivní produkt – **projížďky na koních**. Lze je také doplnit i projížďkami bryčkou nebo kočárem. Tyto služby je možné zprostředkovávat i jiným podnikatelským subjektem, pokud se nachází v blízkém okolí.
- **Lov zvěře a rybaření** je produktem, který opět závisí na celkovém zázemí farmy – na rozsahu vlastnictví lesů a rybníků. Tuto aktivitu lze rovněž zprostředkovávat jiným podnikatelským subjektem.
- Procházky v lese, **houbaření a sběr lesních plodin** jsou velmi oblíbenou a nenáročnou aktivitou.
- Mezi doprovodné programy, ve kterých hraje hlavní roli charakter okolní krajiny patří **letní a zimní sporty**. Nabídku mohou tvořit pěší turistika, cyklistika, koupání, v zimě pak lyžování, sáňkování, bruslení apod.
- **Historie, kultura, příroda** – tak by se daly nazvat doprovodné programy mezi něž může patřit: prohlédnutí si místních pamětihodností (hrady, zámky, kláštery) nebo atraktivních přírodních lokalit (krasové jeskyně a přírodní útvary, výskyt vzácných květín, rostlin a porostů, obory se vzácnou zvěří apod.) a ukázky tradičních řemesel (mlýny, kovárny, sklářské hutě, krajkářství).
- Ve venkovské turistice je nutno využívat **místopisné znalosti**, vědět vše o každé nově zavedené místní dílně, kovotepectví, výrobně šperků z kůže či dřeva, řezbářství, výrobě velikonočních ozdob, skla nebo keramiky. Měl by se snažit domluvit pro hosty exkurze na tato místa, čímž se pro budoucnost rozšiřuje klientela hostů. Hospodářova žena nebo jiný člen rodiny by měl mít zpracované programy pro volný čas a okamžitě je použít, vnímá-li, že se skupina nudí nebo když je špatné počasí. Existují však i hosté, kteří si nepřejí být vtahováni do činnosti statku nebo organizování jejich času a to by měl hospodář vystihnout a své chování tomu přizpůsobit.

6. Analýza propagace agroturistiky v Ústeckém kraji

Propagace jako jeden ze základních nástrojů marketingu hraje přirozeně důležitou roli i v případě agroturistiky. Propagaci lze definovat jako komunikaci směrem od poskytovatele turistických služeb k zákazníkovi s cílem přilákat zákazníka, prodloužit dobu jeho pobytu nebo zvýšit útratu. Propagace může být vedena různými subjekty na různé hierarchické úrovni, zejména:

- poskytovatelem služeb (majitelem nebo povozovatelem penzionu, farmy apod.)
- několika poskytovateli služeb společně,
- obcí v rámci propagačních materiálů obce,
- destinační agenturou (DSO, nezisková organizace, sdružení fyzických a právnických osob apod.),
- krajem v rámci propagačních materiálů kraje,
- národními institucemi.

Každý z těchto subjektů přirozeně používá jiné nástroje propagace úměrně své roli, finančním možnostem apod. V případě propagace agroturistiky v Ústeckém kraji lze však obecně konstatovat, že propagace na některých úrovních je velmi slabá nebo dokonce zcela chybí. Taktéž spolupráce mezi subjekty při propagaci se omezuje spíše na kooperaci ad hoc.

Jednotliví poskytovatelé služeb provádějí standardní propagaci prostřednictvím vlastních internetových stránek a dále letáků a brožurek, které jsou k dispozici v samotných provozovnách, někdy také v informačních centrech, muzeích apod., ojediněle i na vybraných akcích, kde se prezentuje Ústecký kraj nebo regiony v rámci něj. Propagační materiály využívá většina provozoven a orientují se na návštěvníky, kteří ještě danou provozovnu nenavštívili. Řidčeji se objevují jiné formy propagace, např. inzerce v tematických tiskovinách.

V Ústeckém kraji se ojediněle vyskytují propagační aktivity podnikatelů, které zahrnují větší počet agroturistických provozoven i návazné infrastruktury a služeb. Tyto propagační materiály představují jezdeckou turistiku v podobě stezek, které jsou doplněné dalšími službami (jízďárnami, restauracemi, ubytovacími zařízeními) do zárodku turistického produktu. Patří mezi ně zejména Polabská jezdecká stezka, která vede napříč Českým středohořím a jeho okolím kolem Labe (často se však od něj odchyluje až do vzdálenosti cca 20 km). Stezka se na několika místech větví a je tedy spíše sítí stezek. Je značená v terénu, příslušný propagační materiál ke stezce vydalo Jezdecké sdružení Likoli v Litoměřicích. Stezka nemá samostatnou internetovou stránku, je však zmíněna (vč. letáku ve formátu pdf) na některých turistických portálech. Výhledově se připravuje prodloužení stezky i do jiných krajů, kterými protéká Labe. Podobnou jezdeckou stezku připravují pod názvem Krušnohorská stezka jízďárny v Krušných horách v čele s farmou Na Klínech.

Agroturistika dosud není výrazněji zastoupena na internetových stránkách ani v propagačních materiálech obcí. Obce, které využívají vlastní internetové stránky nebo propagační brožury, se obvykle zaměřují na tradiční popis atraktivit a atrakcí doplněný

případně výčtem turistických služeb (vč. agroturistiky), které jsou v dané obci lokalizované. Bližší tematické cílení na agroturistiku v materiálech obcí prozatím není. Taktéž mezi krajskými propagačními materiály dosud není žádný, který by byl orientován na agroturistiku nebo venkovské formy cestovního ruchu. Kraj dle dostupných informací dosud neprovádí ani žádné jiné aktivity v oblasti propagace agroturistiky na svém území. Agroturistika není obsažena ani na krajských webových stránkách. Kraj tedy v současnosti může zajišťovat propagaci pouze zprostředkovaně, např. distribucí letáků nebo koordinací aktivit jednotlivých podnikatelů v oblasti agroturistiky. Tento stav je však společný všem krajům v Česku, určitý prostor propagaci agroturistiky (resp. spíše venkovské turistiky) věnuje dle dostupných informací pouze Moravskoslezský kraj.

V propagaci agroturistiky se výrazněji neangažují ani destinační agentury. Zmíněna je na webových stránkách Českého Švýcarska a v některých propagačních materiálech, které spravuje, resp. vydává o.p.s. České Švýcarsko. Oblast se prezentuje mj. jako region pro klidnou dovolenou na venkově, ačkoli agroturistika v užším pojetí je zastoupena minimálně. Agroturistiky se dále částečně týkají propagační aktivity občanského sdružení Chrám chmele a piva Žatec sdružující podnikatele v oblasti chmelařství a výroby piva. Sdružení propaguje prostřednictvím vlastních internetových stránek a propagačních materiálů jednak vlastní chmelařství a výrobu piva, a jednak návaznou infrastrukturu a služby, např. regionální cyklostezky „Chmelovelo“.

V propagačních aktivitách státní agentury CzechTourism je agroturistika zastoupena poměrně často. Jednotlivé propagační materiály, workshopy a prezentace však dosud nejsou regionálně cílené a propagují agroturistiku (resp. častěji venkovskou turistiku) v Česku jako celku. V propagačních aktivitách CzechTourismu zaměřených na Ústecký kraj agroturistika zastoupena není.

7. Analýza konkurenceschopnosti Ústeckého kraje v oblasti agroturistiky

7.1. Konkurenceschopnost ve srovnání s okolními kraji

Liberecký kraj

Liberecký kraj sousedí s Ústeckým na východě. V severní části navazuje na hřbet Lužických hor a z hlediska turistických venkovských mikroregionů je tato hranice velmi ostrá a výrazná, neboť jsou zde oba kraje odděleny rozsáhlým lesnatým pásem (s výjimkou osy osídlení Česká Kamenice - Kamenický Šenov, která ovšem vykazuje spíše městský a průmyslový charakter. V jižní části regionu, kde hranici tvoří brána Ploučnice a zvlněná oblast na hranici Českého středohoří a Kokořínska, je hranice mezi oběma kraji velmi pozvolná a sousední venkovské turistické oblasti vykazují mnoho shodných rysů.

Vysoká atraktivita Libereckého kraje z pohledu cestovního ruchu je dána daleko více přírodními hodnotami jeho území než hodnotami kulturně-historickými. Tento fakt je dán relativně nízkým počtem památek na území Libereckého kraje (většina území byla osídlena poměrně pozdě a základní síť osídlení tvořila především poddanská města) a také tím, že na území kraje zasahují tradiční přírodní rekreační území Krkonoš, Jizerských hor a Českého ráje. Tím je také do značné míry určen převažující sportovně-rekreační charakter cestovního ruchu, v němž jsou jeho venkovské formy pouze okrajovou záležitostí.

Velkou výhodou Libereckého kraje je skutečnost, že je svými obyvateli a další českou a informovanou zahraniční veřejností vnímán jako tradiční turistická destinace s nepoškozenou přírodou (přestože tento obecný pohled může být diskutabilní například vzhledem k důsledkům těžby uranu na Českolipsku). Pokud by tedy v Libereckém kraji existovala ucelená nabídka v oblasti venkovského cestovního ruchu, která v současnosti chybí, jistě by byla úspěšná. I přes absenci specializované nabídky v oblasti venkovské turistiky existuje informačně bohatý turistický portál www.liberecky-kraj.cz, který je základem krajského destinačního marketingu.

Na území Libereckého kraje mají pro venkovskou turistiku spojenou se zemědělským hospodařením nebo chovem turisticky atraktivních zvířat nejpříznivější podmínky oblasti Kravařska, Máchova kraje (Kokořínska), Podještědí, Lužických hor, Podkrkonoší a Frýdlantska (naopak v Jizerských horách a Krkonoších je osídlení pro tyto formy cestovního ruchu příliš koncentrované). S výjimkou Frýdlantska, kde se tato forma cestovního ruchu rozvíjí zřejmě nejrychleji (ale přesto pomalu), však tento potenciál není příliš využíván. Většímu využití zemědělských usedlostí zřejmě brání jejich tradiční využití pro jiné účely (prosté ubytování s maximální kapacitou v podhorských oblastech, trvalé bydlení, individuální rekreace), přestože jednotlivá sídla bývají zpravidla poměrně dobře vybavena další infrastrukturou nezbytnou pro rozvoj cestovního ruchu (ubytování, stravování, informační centra, v některých případech také víkendová veřejná doprava a cyklobusy...).

Karlovarský kraj

Karlovarský kraj je jihozápadním sousedem Ústeckého kraje a oba kraje společně sdílejí především hřbet turisticky velmi atraktivních (ale nedoceněných) Krušných hor, kde je ovšem struktura osídlení na obou stranách krajské hranice výrazně odlišná. Zatímco část horského hřebene na území Ústeckého kraje je výrazně venkovská, západní část na území Karlovarského kraje obsahuje celou řadu měst a městeček, která jsou současně tradičními turistickými letovisky (byť i jejich věhlas v minulosti poněkud upadl a v řadě případů ještě nedošlo k jejich plné rehabilitaci - Jáchymov apod.). Krajská hranice je vzhledem k existenci vojenského prostoru naprosto zřetelná v oblasti Podkrušnohoří a Doupovských hor, což má výrazně negativní dopad především na venkovské oblasti Kadaňska a Klášterecka, které tak přišly o své tradiční a atraktivní turistické zázemí.

Největší atraktivity Karlovarského kraje jsou tradičně spojeny s lázeňstvím, hrady, zámky, významnými historickými městy a výrobou porcelánu, takže v případě Karlovarského kraje jsou venkovské formy cestovního ruchu (poněkud neprávem) značně okrajové.

Věhlas místního lázeňství Karlovarskému kraji přináší velkou výhodu, že je díky němu v očích skutečných i potenciálních návštěvníků marginalizován negativní obraz těžbou postižené krajiny na Sokolovsku (lokálně plně srovnatelný s povrchovými doly v Ústeckém kraji), značná zaostalost venkovských oblastí na Bochovsku, Žluticku, Toužimsku a Tepelsku a také velmi nepříznivá sociální struktura obyvatel kraje (opět srovnatelná s Ústeckým krajem). Karlovarský kraj ovšem alespoň s prvními dvěma negativními faktory systematicky pracuje v rámci svých prioritních projektů (například "krajská" cyklostezka podél Ohře, která velmi atraktivní těžbou postižený region, nebo práce s výsledky územní studie Střela, která se detailně zabývá možnostmi rozvoje hospodářsky slabých oblastí Bochovska, Žluticka, Toužimska a Tepelska). Třetí problémová oblast - sociální struktura obyvatelstva - zůstává zatím ovlivněna nejméně a je také hlavním důvodem, proč jsou atraktivity kraje zatím navštěvovány téměř výhradně turisty z jiných českých regionů a ze zahraničí. Také v Karlovarském kraji neexistuje specializovaná nabídka pro oblast venkovské turistiky, přestože poměrně obsáhlé turistické informace o regionu poskytuje informační portál www.kr-karlovarsky.cz/kraj_cz/cinnosti/turismus.

Pro oblast typické venkovské turistiky jsou v Karlovarském kraji vhodná zejména území Bochovska, Žluticka, Toužimska, Tepelska, Mariánskolázeňska a Chebska, kde existuje dostatek atraktivních hospodářských usedlostí (často ovšem velmi zchátralých a zcela nevyužitých). S výjimkou Chebska ovšem na ostatním území Karlovarského kraje tento potenciál zatím zůstává nevyužitý a pozitivnímu obratu na území Bochovska, Žluticka, Toužimska a Tepelska dosud brání téměř naprostá absence jakýchkoli turistických služeb.

Středočeský kraj

Rozsáhlý a turisticky značně nesourodý Středočeský kraj hraničí s Ústeckým krajem na jeho jižním okraji. Tato hranice je v oblasti Podřipska a východní části Lounska téměř neznatelná, zatímco na západě Lounska, na Žatecku a Podbořansku tvoří krajské hranice v rovinatém území výrazný a zalesněný masiv Džbánu. I přes podobný charakter venkovského osídlení sousedních chmelařských mikroregionů Žatecka, Podlesí a Podbořanska na jedné a rakovnického Poddžbánska na druhé straně se na ústecké straně krajské hranice koncentrují

v daleko větší míře hlavní turistické atraktivitu (Líčkov, Pravda, Nový hrad, kamenné řady, Ročov...).

Středočeský kraj disponuje velkým množstvím turistických atraktivit, ale vzhledem k jeho rozlehlosti má pro účely analýzy smysl zabývat se pouze atraktivitami na území Mělnicka, Neratovicka, Kralupska, Slánska, Kladenska a Rakovnicka. Mezi ně patří zejména labský a vltavský soutok v Mělníku (v kontrastu s nevyužitím stejného fenoménu v Litoměřicích a Děčíně, kde mají soutoky velkých řek podobně přírodní charakter), významná historická města (především Mělník, Slaný a Rakovník), zpřístupněné hrady a zámky (Mělník, Kokořín, Veltrusy, Nelahozeves, Křivoklát a Krakovec), tradice mělnického vinařství, památná Budeč (ve srovnání se Řípem téměř neznámá), málo navštěvované skanzeny v Třebízi (lidová architektura) a Vinařicích (hornictví) a stále populárnější železniční muzea v Lužné (včetně turistické železnice s využitím neprovozované tratě do Kolečovic) a Zlonicích. Typicky venkovské formy cestovního ruchu se ani na území této části Středočeského kraje výrazněji neuplatňují.

Srovnávaná venkovská oblast Středočeského kraje je navštěvována především v rámci jednodenních výletů obyvatel pražské aglomerace, v oblastech koncentrovanějšího osídlení také lokálním městským obyvatelstvem a některá místa jsou častým cílem jednodenních výletů zahraničních návštěvníků Prahy (zejména Mělník, Veltrusy, Nelahozeves a Křivoklát). Hlavní výhodou srovnávané části středočeského venkova je tedy díky dobré sociální situaci dostatek potenciálních návštěvníků přímo v daném regionu nebo jeho blízkosti (toto tvrzení platí s omezenou platností pouze v případě Rakovnicka), nevýhodou naopak převládající krátkodobý charakter cestovního ruchu bez využití z hlediska prosperity venkova nejatraktivnějších ubytovacích služeb (prosperita venkova v dané oblasti je ovšem na cestovním ruchu založena jen málo). Středočeský kraj také jako jediný ze srovnávaných konkurenčních destinací nemá vlastní ucelený turistický portál s podrobnými informacemi (většinu informací včetně ubytování však obsahují jednotlivé sekce stránek www.kr-stredocesky.cz/volny-cas), ale tuto svou nevýhodu v oblasti marketingu snad pomůže odstranit připravovaná krajská destinační agentura (podobný model jako v Moravskoslezském kraji). Oblast Rakovnicka pokrývá regionální turistický portál www.rakovnicko.info, který patří k nejlepším na území České republiky a je tak příkladem hodným následování i pro další regiony.

Ve srovnávané části Středočeského kraje je pro venkovské formy cestovního ruchu spojené s pěstováním plodin nebo chovem zvířat vhodné zejména celé Rakovnicko a Slánsko a dále Bratronicko, Kokořínsko a mělnická část Podřipska. V ostatních částech regionu (zejména na Kralupsku, Neratovicku a v okolí Kladna) je i venkovské osídlení značně koncentrované a volná zemědělská půda je často využívána pro další výstavbu. Ani v této části Středočeského kraje ovšem není typická venkovská turistika příliš rozšířená, neboť pro ni (s výjimkou severní a západní části Rakovnicka) není k dispozici dostatek vhodných usedlostí. Hodnocený region také postrádá navazující turistické služby, které ale mohou být často nahrazeny službami určenými pro místní obyvatelstvo.

7.2. Shrnutí

V oblasti kulturně-historických a s výjimkou zcela specifických faktorů (minerální prameny, Krkonoše) i přírodních atraktivit má Ústecký kraj minimálně srovnatelný potenciál se všemi hodnocenými konkurenčními regiony, značně odlišná je však míra jeho využití. Pokud srovnáme postavení Ústeckého kraje v oblasti cestovního ruchu (nejen venkovského) s Libereckým, Karlovarským a Středočeským krajem (ale i dalšími regiony), je bohužel ve všech hodnocených kritériích výrazně horší a tento rozdíl se zásadním způsobem dosud nesnížil. Popsaná negativní situace je dána řadou objektivních i subjektivních faktorů, a proto je následující přehled doporučení zaměřen především na ta, která lze v reálném čase ovlivnit z lokální a regionální pozice.

8. Organizace v agroturistice v České republice

Mezi nejznámější sdružení podporující agroturistiku patří Svaz podnikatelů ČR a sdružení ECEAT CZ.

ECEAT CZ (Evropské centrum pro ekoagroturistiku) je česká nezisková organizace, občanské sdružení. Aktivně se účastní na práci ECEAT International a je členem Svazu podnikatelů ČR ve venkovské turistice a agroturistice. ECEAT CZ vznikl v roce 1999 jako nástupnická organizace Nadace ECEAT. Posláním ECEAT CZ je podporovat obnovu venkova pomocí šetrné turistiky, pomoci iniciovat nové podnikatelské příležitosti a pracovní místa ve venkovské turistice a dále pomoci při rozvoji odborných schopností nových poskytovatelů služeb.

ECEAT CZ nabízí komplexní rozvojové programy. Produkt *“Prázdniny na venkově”* je koncipován jako komplexní řešení pro rozvoj venkovské turistiky s důrazem na jednotlivé ubytovatele. Je to produkt respektující místní kulturu, zvyky, podporující místní obyvatele a přátelský k životnímu prostředí. Ubytovací zařízení jsou pečlivě vybírány tak, aby odpovídaly pocitu „Prázdniny na venkově“ - žádný hluk, žádné hromadné kapacity apod.

Svaz podnikatelů ČR ve venkovské turistice a agroturistice je dobrovolné, nepolitické profesní sdružení podnikatelů ve venkovském cestovním ruchu a dalších příznivců. Svaz byl založen v roce 1997 a je členem mezinárodní organizace svazů venkovské turistiky Eurogites. Svaz svou činností chce přispět k ekonomickému, kulturnímu a společenskému oživení venkova, obnově jeho tradic, údržbě krajiny i ke stabilizaci jeho osídlení. Prosazuje a hájí zájmy svých členů, venkovských podnikatelů. Zajišťuje zavádění do praxe a kontroly kvalitativních standardů ubytovacích kapacit na venkově, pomáhá při rozvoji odborných schopností poskytovatelů služeb ve venkovském cestovním ruchu a ve spolupráci s partnery (zejména ECEAT CZ) pomáhá při propagaci ubytovacích zařízení svých členů.

Svaz podnikatelů ČR realizuje tři projekty.

- Prvním z nich je projekt **LOBBY**. Ubytovatelé, jakož i ostatní drobní podnikatelé a živnostníci podílející se na rozvoji venkovské turistiky, patří do skupiny malých podnikatelů. Ti ve všech vyspělých demokratických státech patří k základním pilířům ekonomiky a tomu odpovídá i jejich systematická a systémová podpora ze strany státní správy a samosprávy. Tato podpora je v České republice podle Svazu nedostatečná. Proto je cílem tohoto projektu oslovit a získat skupinu poslanců jak horní tak i dolní komory parlamentu České republiky a začít prosazovat legislativní úpravy a systémovou podporu oprávněných zájmů drobných podnikatelů – živnostníků ve venkovské turistice. Dále pak iniciovat přestavbu Svazu podnikatelů ČR ve venkovské turistice a agroturistice na krajských principech; krajské organizace budou mít blíže ke krajským orgánům, budou moci lépe reagovat na místní podmínky. Posledním cílem tohoto projektu je účastnit se širší spolupráce na tvorbě projektů v cestovním ruchu ve prospěch trvale udržitelného rozvoje venkova.
- Druhým projektem je projekt **KVALITA**. V době stále sílící globální konkurence je garance kvality služeb zákazníkům jedním z nejzákladnějších předpokladů úspěchu. Kvalitativní parametry venkovského ubytování nejsou upraveny žádnou právně závaznou

normou. Proto Svaz podnikatelů ČR připravil ve spolupráci s partnery a za podpory Ministerstva pro místní rozvoj jednotný certifikační systém pro venkovskou turistiku a postupně jej zavádí od roku 2001 do praxe. Cílem tohoto projektu je rozvíjet kvalitativní certifikační systém ubytovacích zařízení venkovské turistiky, který bude odpovídat evropským standardům a zajistit jeho kontrolu. Dále propagovat kvalitativní certifikační systém směrem k veřejnosti odborné i cestovatelské a také posilovat prestiž certifikovaných ubytovacích zařízení a propagovat je.

- Třetím projektem je projekt **SERVIS**. Veřejnost a zejména začínající podnikatelé se obrací na Svaz s mnoha dotazy a podněty, žádostmi o právní rady, výklad zákonů, pomoc při propagaci, základní odborné rady atd. Na základě těchto požadavků se Svaz rozhodl vytvořit a provozovat jednoduchý a srozumitelný zdroj kvalifikovaných informací pro veřejnost jak ve formě tištěné, tak elektronické na internetové adrese www.venkovskaturistika.cz. Dalším cílem je ve spolupráci s partnery vytvořit, implementovat a rozvíjet vzdělávací systém a poradenský servis pro venkovské podnikatele v cestovním ruchu. Dále pak zajišťovat pravidelně a systematicky prezentace venkovské turistiky v České republice prostřednictvím médií a účast na výstavách a veletrzích ve spolupráci s partnery. A v neposlední řadě podporovat a rozvíjet jednotnou propagaci venkovské turistiky ve spolupráci s partnery - "[Prázdniny na venkově](#)".

Stezky dědictví jsou koncipovány jako regionální turistický rozvojový projekt propagující, využívající a ochraňující rozsáhlé kulturní a přírodní dědictví naší země.

Zelené prázdniny jsou projektem propagujícím ekoturistiku v ČR na základě ekocertifikace.

9. Závěrečné zhodnocení

Agroturistika, jako jedna z možných forem podnikání na venkově, si získává ve světě stále větší oblibu. Nejde jen o módní záležitost, ale do určité míry i o vyjádření současného vztahu k přírodě a krajině. Životní podmínky na Zemi se pomalu, ale jistě zhoršují, a člověk si konečně začíná uvědomovat, že by se měl o přírodu starat a žít s ní v souladu. Člověk se navrácí k přírodě a začíná prosazovat i zdravý životní styl – má zájem o bioprodukty vyráběné na ekofarmách. Tento trend se postupně začíná prosazovat i v českých podmínkách.

Mnoho lidí přestává vyhledávat dovolenou v rušných přímořských městech a začíná se orientovat spíše na klidnou dovolenou, kde si lépe odpočine od každodenního shonu a hluku velkoměsta. Mimo jiné je tento druh dovolené finančně zajímavý, což ocení především rodiny s dětmi, které tvoří největší procento klientů.

Na agroturistiku i vesnickou turistiku je nutno se dívat jako na nástroj, který napomáhá řešit některé problémy venkovských oblastí, jako je například nezaměstnanost, udržování kulturní funkce krajiny, snížení migrace venkovského obyvatelstva apod.

Díky všem těmto pozitivním důvodům a přínosům agroturistiky se domnívám, že se tato moderní forma cestovního ruchu bude i nadále rozvíjet. Lze však očekávat, že to nebude v takových dimenzích, jako je tomu v zahraničí, především ve státech Evropské unie. Naše země, vzhledem k odlišnému historickému vývoji a odlišným ekonomickým, sociálním, legislativním aj. podmínkám, se bude v rámci venkovského cestovního ruchu více orientovat na jiné formy venkovské turistiky než na agroturistiku, která je pevně spojena se zemědělskou výrobou na farmě nebo v jiném zemědělském podniku. Přesto lze předpokládat, že agroturistických farem bude v naší zemi přibývat, že budou dosahovat stále lepšího standardu a že jejich hosty budou kromě tuzemských návštěvníků i zahraniční turisté, a to nejen z Evropy, ale z celého světa.

9.1. Analytické shrnutí

Agroturistika může být významným prostředkem rozvoje nejen dané vesnice, ale i celé obce nebo kraje. Nepřináší totiž dodatečné zdroje příjmů pouze provozovateli farmy, ale dokáže vyvolat ekonomické oživení celých regionů. To je důležité hlavně u těch regionů, které byly postiženy restrukturalizací zemědělské prvovýroby a transformačními a restitučními majetkovými procesy.

Agroturistika napomáhá řešit některé problémy venkovských oblastí. Zejména snižuje nezaměstnanost a vytváří pracovní příležitosti nejen v zemědělství, ale i v oborech, jejichž služeb účastníci agroturistiky využívají. Tím se také daří snížit migraci a stabilizuje se osídlení venkova.

Důležitou předností venkovské turistiky je skutečnost, že oživuje tradiční řemeslnou výrobu a udržuje folklórní a jiné tradice obce. Přispívá také k využívání přírodního, kulturního a historického potenciálu obce i okolí, přičemž zachovává původní ráz krajiny.

Od ostatních forem cestovního ruchu se agroturistika odlišuje zejména tím, že je šetrná vůči cílovým místům pobytu a ohleduplná vůči životnímu prostředí. Přispívá k tvorbě krajiny, nepřináší téměř žádná ekologická rizika a zprostředkovává návrat člověka k přírodě.

V České republice se však agroturistice pořád ještě nedaří tak dobře, jako v jiných evropských zemích. Částečně je to dáno naší historií. V 70. letech, kdy jinde docházelo k rozvoji agroturistiky, u nás to po kolektivizaci, zakládání družstev a státních statků nebylo možné. Kolektivizace a s ní související aktivity vedly k velkovýrobě a k likvidaci rodinných farem, vhodných pro agroturistiku.

Kromě tohoto důvodu jsou tu však i další problémy, díky nimž je rozvoj venkovské turistiky brzděn. Aby bylo podnikání agroturistice úspěšné, je nutná spolupráce všech zainteresovaných – podnikatelů v zemědělství, ubytovatelů a poskytovatelů dalších souvisejících služeb a všech úrovní samosprávy. Zatímco v jiných zemích s rozvinutým cestovním ruchem je spolupráce běžná, u nás si podnikatelé důležitost a výhodnost společného postupu stále ještě neuvědomují.

Dále je nutné uplatňovat marketing na úrovni obce, regionu i státu. Tvorba a následná realizace marketingové koncepce musí vycházet právě ze spolupráce podnikatelských subjektů, orgánů státní správy i místní samosprávy a všech ostatních zainteresovaných subjektů, včetně obyvatel obce a regionu. Obce by neměly provozovat vše, ale zaměřit se pouze na konkrétní produkt cestovního ruchu a vytvářet tak image regionu.

Místní správa ani podnikatelé nejsou dostatečně informováni o problematice agroturistiky. Pro zlepšení osvěty a informovanosti o podnikání ve venkovské turistice by se v České republice měly mnohem více pořádat různé semináře na tuto tematiku. Dostatečně informovaní nejsou ani potenciální turisté. Mnoho lidí si pod pojmem agroturistika stále nedokáže představit nic konkrétního nebo má o této formě turistiky zkreslenou představu. Chybí kvalitní celostátní a individuální prezentace cestovního ruchu na domácím i zahraničním trhu.

Venkov neumí přitáhnout turisty. Informační kanceláře v Česku neposkytují jednotné a ucelené informace o celé zemi. Proto cizinci většinou znají jen Prahu, Český Krumlov nebo západočeské lázně. Malebná či jinak atraktivní zákoutí v regionech před nimi zůstávají utajena.

S podnikáním v agroturistice je tedy spojena řada problémů. Přesto se však domnívám, že by se každá obec, pokud má jen trochu vhodné podmínky pro její rozvoj, měla snažit tento druh cestovního ruchu podporovat. Jednak je velmi významný pro rozvoj venkova i celých regionů, a pak také proto, že Česká republika má pro venkovský cestovní ruch velmi dobré podmínky, zvláště pak Ústecký kraj.

V České republice se tradice podnikání v agroturistice teprve rodí. Jednotlivé kraje naší země se liší tím, nakolik je v nich venkovská turistika rozvinutá. Nejlépe se jí daří asi na Šumavě. Někde omezují rozvoj agroturistiky regionální tradice. Například v Jihomoravském kraji jsou agrofarmy ve stínu oblíbené vinařské turistiky. Přesto oblíbenost agroturistiky rok od roku stoupá. O tuto formu dovolené stále projevují větší zájem cizinci, avšak kouzlo venkova začínají pomalu objevovat i Češi.

Rozvoji agroturistiky významně napomáhají různé organizace jako je například Svaz podnikatelů ČR nebo sdružení ECEAT CZ. Tyto instituce se snaží přispět k oživení venkova

pomocí šetrné turistiky. Pomáhají obnovovat tradice i vytvářet nové podnikatelské příležitosti. Současně rozvíjí odborné schopnosti poskytovatelů služeb ve venkovském cestovním ruchu a propagují ubytovací zařízení svých členů.

Finanční podporu na podnikání v agroturistice lze získat z několika různých programů (například LEADER ČR nebo Operační programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství). Programy jsou zaměřeny na výstavbu, rekonstrukci, modernizaci staveb, vybudování infrastruktury, obnovu kulturních památek a přírodních lokalit apod. Dotace jsou většinou poskytovány účelově a lze je získat například z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova nebo od Ministerstva zemědělství. Myslím si, že nabídka finančních podpor je dostatečná.

Vzhledem k významným přínosům agroturistiky a její šetrnosti vůči životnímu prostředí, se domnívám, že se bude do budoucna rozvíjet. Již teď lze ze statistik vyzorovat zřetelný ústup masové rekreace ve velkých turistických centrech a rostoucí poptávku po ubytování na venkově. Lidé stále více touží po návratu k přírodě – aspoň na chvíli uniknout z hlučného, přetechizovaného a stresujícího městského prostředí někam na venkov, k jednoduchému způsobu života v pěkném přírodním prostředí, kde mohou v klidu odpočívat. Mimo jiné je tento druh dovolené finančně zajímavý, což ocení především rodiny s dětmi, které tvoří největší procento klientů.

K tomu, aby se u nás venkovský cestovní ruch rozvíjel je zapotřebí zejména překonat výše zmíněné problémy. Základní inspirací pro rozvoj agroturistiky u nás by mohlo být Rakousko. Jde jednak o zemi s obdobnými tradicemi jako má Česká republika, jednak má také podobný geografický profil a kromě toho je Rakousko sousedním státem, s nímž lze řadu projektů koordinovat a využít v tamějším podnikatelském prostředí již získaných zkušeností.

Použitá literatura

Butler, R. (1998): Rural Recreation and Tourism. In: Ilbery, B. a kol., The Geography of Rural Change. Harlow, Addison Wesley Longman Ltd.

Čertík, M. a kol. (2000): Cestovní ruch – vývoj, organizace a řízení. Praha, Off, s.r.o. – BAR&MAN.

Marketingová studie cykloturistiky v Ústeckém kraji (2007).

Materiály státní agentury CzechTourism uveřejněné na www.czechtourism.cz

Materiály Svazu venkovské turistiky uveřejněné na www.venkovskaturistika.cz

Materiály Evropského svazu pro Ekoagroturistiku uveřejněné na www.eceat.cz

Materiály portálu cykloturistiky www.cykloserver.cz

Pásková, M., Zelenka, J. (2002): Cestovní ruch – výkladový slovník. Praha, Ministerstvo pro místní rozvoj ČR.

Strategie rozvoje cestovního ruchu v Ústeckém kraji (2003). Praha, DHV CR, s.r.o.

Strategie rozvoje venkovských oblastí Ústeckého kraje (2003). Ústí nad Labem, Agentura regionálního rozvoje Euroregionu Labe, o.p.s.

Vystoupil, J. a kol. (2006): Atlas cestovního ruchu České republiky. Praha, Ministerstvo pro místní rozvoj ČR.

internetové stránky měst, obcí a regionů Ústeckého kraje a turistických produktů na území Ústeckého kraje